

ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در حوزه

گردشگری در برنامه درسی دانش آموزان

رضا قنبری^۱، فاطمه پرسته قنبوانی^{۲*}، مژگان عبدالهی^۳، حمیده رشادت جو^۴

چکیده

هدف پژوهش حاضر ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در حوزه گردشگری در برنامه درسی دانش آموزان می‌باشد. این پژوهش از نظر چگونگی گردآوری داده‌های مورد نیاز، در گروه تحقیق کیفی و از نوع تحلیل مضمون طبقه‌بندی شد. جامعه آماری شامل ۲۰ نفر از خبرگان و صاحب‌نظران در حوزه گردشگری و اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها می‌باشند که با روش گلوله برفی تا رسیدن به اشباع نظری انتخاب و سپس از آنان مصاحبه نیمه ساختار یافته به عمل آمد. به منظور غنای تحقیق، تلاش شد تا با افرادی که از دانش و تجربه بالایی در این زمینه برخوردار بودند، مصاحبه صورت گیرد. جمع‌آوری اطلاعات تا زمان به اشباع رسیدن داده‌ها ادامه پیدا کرد و به تدریج کدگذاری متن مصاحبه‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها منجر به جمع‌بندی و طبقه‌بندی داده‌ها شدند. در این راستا از نرم‌افزار با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا بهره گرفته شد. روایی و پایایی بر اساس معیارهای قابلیت اعتبار یا باورپذیری، بررسی توسط اعضاء، سه سوبیه‌سازی منابع داده‌ها، تحلیل موارد منفی و قابلیت انتقال‌پذیری صورت گرفت. در این پژوهش تعداد ۳۳۳ ویژگی و مفهوم استخراج شد که با بررسی‌های مجدد و بازنگری‌های انجام شده و بر اساس مشابهت‌ها و اشتراکات مفهومی، این مفاهیم و ویژگی‌ها تقلیل یافته و دسته‌بندی شدند. سپس ۹۶ شاخص بر اساس اشتراکات مفهومی که با هم داشتند، استخراج شدند. نهایتاً در ۲۰ مفهوم اصلی شامل: استراتژی آموزش گردشگری، عوامل مدیریتی، درک و بینش، مهارت تجزیه و تحلیل، زیرساخت‌ها، عوامل پیشران، اهداف شناختی (مهارت‌های آکادمیک)، اهداف نگرشی (مهارت‌های توسعه فردی)، اهداف مهارتی (مهارت کسب و کار)، اهداف و برنامه‌های فرهنگی و پرورشی، چالش، دانش (محتوا)، شناخت صنعت گردشگری، جاذبه‌های فرهنگی، فرایندهای یاددهی، فرایندهای یادگیری، امکانات و فناوری، عدالت اجتماعی، ارزیابی و ارزشیابی دسته‌بندی نموده است که در ۸ گروه ۱- عوامل زمینه‌ساز، ۲- عوامل مداخله‌گر، ۳- اهداف آموزشی، ۴- اهداف پرورشی، ۵- سواد گردشگری، ۶- آموزش رسمی، ۷- توسعه پایدار، ۸- کیفیت زندگی دسته‌بندی شدند.

کلمات کلیدی: آموزش، آموزش رسمی، سواد گردشگری، مولفه‌های گردشگری.

مقدمه

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی، گروه علوم تربیتی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران. ایمیل:

iranbbp@yahoo.com

^{۲*} (نویسنده مسئول) استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران. ایمیل:

Fateme.parasteh@yahoo.com.sg

^۳ استادیار گروه علوم تربیتی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران. ایمیل: mabdollahi49@gmail.com

^۴ استادیار، دکترای مدیریت آموزش عالی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران. ایمیل:

reshadatjoohamideh@gmail.com

امروزه گردشگری در کشورهای در حال توسعه به عنوان یکی از عوامل اصلی پیش‌برنده اقتصادی مطرح شده است؛ این صنعت برای کشور ارزآوری داشته و به‌ویژه برای جوامع کم‌درآمد و مناطق محروم، فرصت‌های شغلی و درآمدی ایجاد می‌کند (Wells, 1997). شورای جهانی سفر و گردشگری (WTTC)^۱ در سال ۲۰۱۹ گزارش داد که گردشگری پس از بخش ارتباطات و خدمات مالی، سومین صنعت با بالاترین نرخ رشد در تولید ناخالص داخلی است (Nouri, 2020). کشور ایران به دلیل برخورداری از جاذبه‌های متنوع طبیعی، تاریخی، فرهنگی و درمانی از مستعدترین کشورها برای جذب گردشگران به‌شمار می‌رود و با تقویت زیرساخت‌های اقتصادی و مدیریتی مناسب، می‌تواند به یکی از مقاصد گردشگری مهم تبدیل شود (Veicy, 2018). سیاست‌های مؤثر در حوزه گردشگری، علاوه بر فواید اقتصادی، به توسعه پایدار فرهنگی، محیطی و اقتصادی نیز کمک می‌کنند (Nargesi, Babaki & Effati, 2018). توسعه، فرآیندی نظام‌مند و اندیشه‌محور است که به دنبال تغییر شرایط فعلی به شرایط بهینه از طریق بهره‌گیری از ظرفیت‌های بالقوه می‌باشد؛ به‌طور کلی، توسعه را می‌توان به‌عنوان ارتقاء سطح زندگی و دستیابی به شرایط ایده‌آل در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تعریف کرد، که در نهایت به تحقق ارزش‌هایی مانند آزادی، عدالت، پویایی اجتماعی، و رشد اقتصادی و انسانی منجر می‌شود (Welde, Bernes, Gunn & Ross, 2016). یکی از مباحث نوین در توسعه که امروزه در مجامع بین‌المللی مطرح شده؛ توسعه پایدار می‌باشد که در چند دهه گذشته برجسته شده است که در برگیرنده جنبه‌های رشد اقتصادی، پیشرفت اجتماعی و حفظ محیط زیست طبیعی می‌باشد (Hajian & Kashani, 2021). در این راستا صنعت گردشگری با گستردگی جهانی و تأثیر اقتصادی قابل توجهی که دارد، ظرفیت فوق‌العاده‌ای برای پیشبرد طرح‌های پایداری دارد. با این حال، این پتانسیل تنها در صورتی می‌تواند به حداکثر برسد که صنعت به‌طور مداوم اصول پایداری را در عملیات روزانه خود بگنجانند (Sun, Qing, Shah & Solangi, 2023). صنعت گردشگری یکی از حوزه‌هایی است که به علت ارتباط تنگاتنگ با اکثر حوزه‌های طبیعی و انسانی یکی از بسترهای اصلی پیاده‌سازی مبحث پایداری می‌باشد (Alizadeh, Firouzi, Shokohi & Naqibirokni, 2013). از آنجایی که تغییرات سیستماتیک در گردشگری می‌تواند منجر به کاهش اثرات تغییرات آب و هوایی، کاهش فقر در جهان و ترویج شود، رشد اقتصادی پایدار، فراگیر و پایدار آموزش گردشگری از اهمیت بالایی برخوردار است. آموزش برای پایداری از روش‌های نوین یادگیری استفاده می‌کند و بر تأمل انتقادی بر ارزش‌ها و توانمندسازی فعال دانش‌آموزان برای ایجاد تغییر به سمت پایداری واقعی تأکید دارد (Mínguez et al., 2021). آموزش در گردشگری هم شناخت عمیق‌تری از این صنعت ایجاد می‌کند و هم شیوه‌های پایدار گردشگری، حفاظت از منابع طبیعی و محیط زیست را به مردم می‌آموزد (Mehdipour, Salehi, Salehi & Abedini, 2019). در این راستا، تقویت و توسعه سواد گردشگری ضروری به نظر می‌رسد؛ چراکه سواد گردشگری مجموعه‌ای از آگاهی‌ها و اقدامات است که به افراد و گروه‌ها کمک می‌کند تا مفهوم گردشگری را درست درک کنند، به توسعه آن بپردازند و در عین حال از آسیب به آثار تاریخی و محیط زیست جلوگیری نمایند (Shobeiri, 2017). همچنین، تغییرات سریع در صنعت گردشگری و محیط، نیاز به بازنگری در برنامه‌های درسی گردشگری را با محور یادگیری مادام‌العمر به وضوح نشان می‌دهد (Cuffy, Airey & Papageorgiou, 2017). از سال ۱۹۹۰ تاکنون، چارچوب‌های بسیاری برای سواد محیط‌زیستی معرفی شده که اشتراک اصلی آن‌ها سه عنصر کلیدی دانش، نگرش و رفتار است (Hollweg et al., 2019). بر اساس پژوهشی که با حضور ۲۰۰ مربی گردشگری از ۲۵ کشور انجام شده، تقویت ارتباط میان صنعت، دولت و نهادهای آموزشی از مهم‌ترین عوامل توسعه گردشگری پایدار عنوان شده است (Mehdipour, Salehi, Salehi & Abedini, 2019). در حقیقت، نهادهای آموزشی نقشی اساسی در توسعه پایدار گردشگری دارند و موفقیت آینده مدیریت پایدار گردشگری وابسته به اجرای اصولی همچون پرورش نیروی انسانی، آموزش و آگاه‌سازی و اطلاع‌رسانی عمومی است. در این میان نظام آموزش و پرورش کشور، با توجه

¹. World Travel & Tourism Council

به ظرفیت‌های بالقوه‌ای که در حوزه گردشگری دارد که شامل اسناد بالادستی، قوانین و مقررات، ساختار سازمانی، نیروی انسانی، فضاهای گردشگری، برنامه‌های اردو و بازدید، بودجه و اعتبارات و همچنین ظرفیت‌های ایجاد شده از جمله تغییرات نظام آموزشی و طرح تحول بنیادین و ترغیب به استفاده از نظریه‌های نوین یادگیری و برنامه‌های درسی جدید، می‌تواند به صورت بنیادی در راستای اجرای سیاست‌ها و اهداف صنعت گردشگری پایدار گام بردارد. با این حال، شواهد نشان می‌دهد که وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و گردشگری که دو نهاد مهم آموزشی به شمار می‌روند تاکنون به طور مؤثری بر قابلیت‌های دانش‌آموزان به عنوان بخش مهمی از جمعیت کشور برای توسعه همه‌جانبه صنعت گردشگری تمرکز نکرده‌اند (Ahmadi Moghadam, Sulaimanpour & Esmaili, 2021).

بر اساس دیدگاه بسیاری از اندیشمندان، نظام آموزش و پرورش که به عنوان نهاد رسمی تربیت نیروی انسانی برای آینده کشور محسوب می‌شود و مهم‌ترین عامل در این زمینه است. نقش آموزش و پرورش تنها به بهبود زندگی مادی و معنوی افراد محدود نمی‌شود، بلکه تمامی ابعاد اجتماعی آن‌ها را دربرمی‌گیرد و موجب رشد و تحولات بنیادی در جامعه می‌شود. در فرآیند توسعه ملی (توسعه اجتماعی و انسانی)، آموزش و پرورش جایگاه ویژه‌ای دارد و کمتر نظریه‌ای در حوزه توسعه اجتماعی و انسانی یافت می‌شود که از نقش کلیدی آموزش و پرورش غافل باشد. با این حال، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان صنعت گردشگری تاکنون به نقش نظام آموزش و پرورش عمومی به عنوان اصلی‌ترین نهاد تربیت نیروی انسانی و فرهنگ‌سازی توجه کافی نکرده‌اند (Nouri, 2020). با توجه به اینکه آموزش از ارکان اساسی توسعه پایدار گردشگری است و موفقیت آتی در مدیریت پایدار گردشگری به اجرای اصولی مانند تربیت نیروهای متخصص، آموزش، آگاه‌سازی و ارائه هشدارهای عمومی در این حوزه وابسته است. بر این اساس وزارت آموزش و پرورش باید با دقت در تدوین کتب درسی بیش از پیش به معرفی اماکن گردشگری، توان‌های مختلف گردشگری کشور در شاخه‌های مختلف گردشگری اهتمام ورزد و در این زمینه گام‌هایی نیز برداشته است که در برخی از کتب درسی مقاطع تحصیلی آمده است (Khajevand Ahmadi, 2022). با توجه به مطالب گفته شده، هدف این پژوهش ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در حوزه گردشگری در برنامه درسی دانش‌آموزان می‌باشد.

مبانی نظری

سواد گردشگری

سواد به طور کلی توانایی خواندن، نوشتن، صحبت کردن و گوش دادن مؤثر است که امکان برقراری ارتباط مؤثر با دیگران و درک اطلاعات نوشتاری را فراهم می‌کند. در قرن بیست و یکم، سواد شامل استفاده از فناوری، حل مسئله، همکاری و مهارت‌های لازم برای ارائه موثر اطلاعات می‌شود. سواد یک مهارت فرآیند محور است که مستلزم تداوم مادام‌العمر است (Kurudayıoğlu & Tüzel, 2010). تحول تمدن‌های انسانی با ظهور نوشتن و افزایش نرخ سواد شاهد رشد قابل توجهی بوده است. این افزایش در سواد به طور اساسی مسیر پیشرفت ملت‌ها را هموار کرده است. اهمیت محوری سواد از حضور فراگیر آن ناشی می‌شود که بر تمامی ابعاد زندگی تأثیر می‌گذارد و به طور عمیق تعاملات انسانی با دنیای پیرامون را شکل می‌دهد (Knoll & Houts, 2012). این اهمیت عمیق، پژوهش‌های گسترده‌ای را در طول زمان در بین دانشگاهیان شکل داده است و لذا پژوهشگران در بررسی ابعاد مختلف سواد، در تلاش هستند تا دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌های افراد را در حوزه‌های مربوطه ارزیابی کنند. برای دستیابی به این هدف، آن‌ها به توسعه مقیاس‌های اندازه‌گیری تخصصی پرداختند که به عنوان ابزارهای ارزشمند برای افرادی که به دنبال ارتقاء تخصص حرفه‌ای خود و ارائه کمک‌های مؤثر به جامعه علمی هستند، خدمت می‌کنند (Warmath

Zimmerman, 2019). در نتیجه، مفهوم سواد از مرزهای رشته‌ای فراتر رفته و در زمینه‌های متنوع علمی کاربرد پیدا کرده است. این زمینه‌ها شامل سواد مالی، سواد رسانه‌ای، سواد اطلاعاتی، سواد عاطفی، سواد گردشگری و غیره، می‌باشد (Mcbride, 2011).

سواد گردشگری مجموعه آگاهی‌ها و اقدامات اساسی و کاربردی فردی و گروهی برای درک درست مفهوم گردشگری با هدف توسعه آن و همچنین جلوگیری از آسیب زدن به آثار تاریخی و محیط زیست است (Nouri, 2020). زمینه سواد گردشگری نسبتاً نوپاست و اولین مطالعات آن توسط پیرس و فاستر^۱ در سال ۲۰۰۷ انجام شده است. پژوهش آن‌ها با هدف ارزیابی مهارت‌های مختلف کوله‌گردان‌ها^۲ از جمله یادگیری و ارتباطات از طریق توسعه یک مقیاس اندازه‌گیری انجام شده است. پس از آن، تسائور و همکاران^۳ در سال ۲۰۱۰ یک مقیاس معتبر و قابل اطمینان سه‌بعدی معرفی کردند که توانایی سفر در محل، آمادگی پیش از سفر، و مهارت‌های واکنش اضطراری گردشگران مستقل را ارزیابی می‌کرد. چانگ و همکاران^۴ در سال ۲۰۱۹ با استفاده از روش‌های کیفی و کمی مقیاس معتبری برای ارزیابی سواد جغرافیایی گردشگران توسعه دادند. این مقیاس شامل ۱۸ مولفه و سه زیر بُعد بود: شناخت جغرافیایی، اطلاعات جغرافیایی، و پردازش اطلاعات جغرافیایی. در نهایت، شیرمحمدی، جلالیان و نصیری در سال ۲۰۲۰ تأثیر سطح سواد راهنمایان گردشگری بر رضایت مشتری را بررسی کردند و مقیاس مربوطه را برای اندازه‌گیری توسعه دادند. این مطالعات پیشگامانه آغازگر پژوهش در زمینه سواد گردشگری بودند و پایه‌گذاری برای بررسی‌های بیشتر در این حوزه شدند. حضور سواد گردشگری در بین ذینفعان متنوع، از جمله مدیران و مسئولان گردشگری، کارگران، مربیان و ساکنان، اهمیت زیادی در ارتقاء استانداردهای کیفیت و دانش در این حوزه تخصصی دارد (Koç, Karacabey & Demir Yurtseven, 2023). فقدان سواد گردشگری در میان مدیران و مسئولان، آثار مخرب بزرگتری دارد. یک تصمیم نادرست، یک بی‌توجهی غیر عامدانه، یک دستور ناپجا می‌تواند آسیب‌های جبران‌ناپذیری بر پیکره آثار تاریخی و محیط زیست ما وارد کند (Sarmast, Rezayan Qiyabashi, Moinian & Abbasi, 2021).

آموزش رسمی

آموزش رسمی به فرآیندی اطلاق می‌شود که آموزش و یادگیری را از طریق نهادهای رسمی جامعه مانند مدارس، کالج‌ها، دانشگاه‌ها و سایر مراکز آموزشی ارائه می‌دهد (Mohammadi Pouya, 2018). این نوع آموزش شامل مراحل زمانی و سلسله مراتبی مشخصی است و بر اساس برنامه‌های درسی از پیش تعیین‌شده و در محیط‌هایی مانند مدارس و دانشگاه‌ها انجام می‌گیرد. آموزش رسمی به دو بخش اصلی تقسیم می‌شود: آموزش و پرورش (از پیش‌دبستانی تا پایان متوسطه) و آموزش عالی (Soroosh, 2008). این آموزش به‌طور ساختاریافته و برنامه‌ریزی‌شده اجرا می‌شود و امکان دسترسی به مدارک و گواهینامه‌های معتبر دولتی را فراهم می‌سازد (Mehdipour, Salehi, Salehi & Abedini, 2019). با این حال، آموزش رسمی تنها محدود به محتوای از پیش تعیین‌شده نیست؛ به همین دلیل، پژوهشگران تعلیم و تربیت دو نوع برنامه درسی را تفکیک می‌کنند: نخست، برنامه درسی آشکار که شامل ساختارهای رسمی مدرسه، مقررات و منابع آموزشی نظیر کتاب‌ها و مجلات است، و دوم، برنامه درسی پنهان که به ویژگی‌های رفتاری و نگرش‌هایی اشاره دارد که به‌صورت غیررسمی و ضمنی در محیط آموزشی به دانش‌آموزان منتقل می‌شود (Hazeri & Khalili, 2014). آموزش رسمی در کشور ایران سه مقطع تحصیلی را در بر دارد که در دوره‌های مختلف تاریخی ذیل عناوین و سال‌های مختلفی تقسیم‌بندی شده است؛ هرچند در برخی از دوره‌ها آموزش رسمی عمومی شامل دو مقطع تحصیلی بوده است؛ همچنین سن ورود به آموزش

1. Pearce & Foster

2. Backpackers

3. Tsaur, Yen & Chen

4. Chang, Huang & Tsaur

رسمی عمومی ۶ سال تمام است. برای مقاطع مختلف تحصیلی در دوره آموزش رسمی عمومی اهداف مختلفی در نظر گرفته شده است، که با تغییر این مقاطع تحصیلی این اهداف نیز دچار تغییراتی شده‌اند (Azani & Torabi, 2014).

آموزش رسمی در گردشگری

کشور ایران با تنوع فرهنگی گسترده و پیشینه تاریخی غنی، از جمله کشورهای جهان است که آثار باستانی ارزشمندی از تمدن‌ها و فرهنگ‌های مختلف، حتی دوران ماقبل تاریخ، را در خود جای داده است. برقراری پیوند میان فرهنگ و گردشگری می‌تواند این گنجینه را به منبعی مطلوب برای جذب گردشگران داخلی و خارجی تبدیل کند (Esteghlal & Falahzadeh, 2016). دستیابی به این هدف از طریق معرفی، آموزش و آگاهی‌بخشی امکان‌پذیر است؛ به عبارت دیگر، شناسایی و معرفی قابلیت‌های گردشگری، افزایش سطح آگاهی از وجود این ظرفیت‌ها، و آموزش نحوه تعامل با گردشگران در کنار اهمیت دادن به حفظ فرهنگ و جامعه میزبان، نقش بسزایی در این مسیر ایفاء می‌کند. این هدف از طریق تأکید بر آموزش پایه‌ای، به‌ویژه نقش نظام آموزشی و مدارس، قابل دستیابی است. در سال‌های اخیر، آموزش و پرورش فراتر از تدریس سواد خواندن و نوشتن رفته و به رسانه‌ای برای ارتقای کیفیت زندگی و توسعه دانش و آگاهی اجتماعی تبدیل شده است (Manteghi, 2005). چنین نقشی به‌خصوص در حوزه‌هایی همچون گردشگری اهمیت ویژه‌ای دارد، به‌گونه‌ای که امروزه آموزش جزء ضروری هر نوع توسعه‌ای است. آموزش اصولی گردشگری، به‌ویژه در سنین پایین‌تر و دوران کودکی و نوجوانی، می‌تواند تأثیر بسزایی داشته باشد (Suri & Rashidi, 2017). گرچه گردشگری به‌ندرت در برنامه‌های درسی دوران ابتدایی جای می‌گیرد، کوفی و همکاران^۱ در سال ۲۰۱۷ به ظرفیت آموزش گردشگری برای کودکان اشاره کرده‌اند؛ برای مثال، ایجاد حس افتخار ملی، شناخت نمادهای فرهنگی، درک اهمیت گردشگری، آشنایی با منابع کشور و حفظ آن‌ها از موضوعاتی است که می‌تواند در برنامه‌های آموزشی گنجانده شود. بسیاری از مدارس با ترتیب دادن اردوهای آموزشی به نوعی گردشگری را تجربه می‌کنند که این نیز بستری برای پرورش ذهنیت کودکان نسبت به گردشگری است. افزون بر این، دلایل اصلی برای افزودن آموزش گردشگری به برنامه‌های درسی ملی کشورها عبارت‌اند از کمک به رشد اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی در راستای توسعه ملی (Nhlapo, Moreeng & Malebese, 2019). به همین دلیل، دولت‌ها در سراسر جهان آموزش گردشگری را به عنوان راهی برای تقویت اقتصاد و توسعه پایدار مورد توجه قرار داده‌اند، تا دانش‌آموزان با یادگیری مهارت‌های لازم به رشد و شکوفایی کشور خود کمک کنند (Nhlapo, Moreeng & Malebese, 2019).

مفهوم توسعه پایدار

پانایوتو^۲، استاد دانشگاه هاروارد، توسعه پایدار را به‌عنوان یک مفهوم اقتصادی توصیف می‌کند که مشابه پس‌انداز عمل می‌کند و با داشتن ارزش خالص مثبت، می‌تواند به موفقیت‌های آینده منجر شود. این مفهوم همچنین بر اهمیت نگرش بلندمدت نسبت به نتایج فعالیت‌های کنونی و همکاری‌های بین‌کشوری برای دستیابی به راه‌حل‌های مؤثر تأکید دارد. این عوامل، توسعه پایدار را به هدفی کلیدی در طراحی سیاست‌های داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی در قرن بیست و یکم تبدیل کرده است. یکی از موضوعات کلیدی در بحث توسعه پایدار، توسعه سرانه و سرمایه است که به‌عنوان یک شاخص مهم در نظر گرفته می‌شود. سرمایه به سه دسته تقسیم می‌شود: ۱- سرمایه فیزیکی یا ساخت بشر؛ ۲- سرمایه طبیعی (منابع طبیعی)؛ ۳- سرمایه انسانی. بنابراین، توسعه باید به افزایش کل سرمایه سرانه (شامل سرمایه فیزیکی، طبیعی و انسانی) منجر شود. به این معنا که در صورت بهره‌برداری از منابع طبیعی، این

¹. Cuffy, Airey, & Papageorgiou

². panayotou

سرمایه باید به سرمایه فیزیکی یا انسانی تبدیل شود، مشابه تبدیل انرژی به یکدیگر. پایداری نیز به معنای عدم کاهش این سرمایه در طول زمان است. البته حفظ ثابت بودن سرمایه سرانه نیازمند تحقق دو شرط اساسی است: جبران افزایش جمعیت و حفظ ارزش سرمایه در طول زمان. همچنین، پایداری در عمل به معنای ایجاد تعادل بین نیازهای زیست‌محیطی و الزامات توسعه است که از طریق دو روش کاهش فشارها و افزایش ظرفیت‌های موجود حاصل می‌شود (Yarnell, Adam, 2012).

پیشینه پژوهش

بررسی سوابق تحقیقات مختلف در حوزه مربوط نشان می‌دهد، پژوهش‌هایی که به صورت خاص به بحث نقش و جایگاه آموزش و پرورش در ارتقای سواد گردشگری پرداخته‌اند محدود بوده و اکثر تحقیق‌های صورت گرفته در این موضوع، پیرامون مسایل حوزه سواد رسانه‌ای، توسعه گردشگری است، در سطور زیر مجموعه‌ای پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه سواد گردشگری و توسعه پایدار و موضوعات مرتبط با این دو مؤلفه بیان شده است:

پیشینه خارجی

وانگ، وو، وانگ، ژو و یوان (Wang, Wu, Wang, Xu & Yuan) (۲۰۲۳) تحقیقی را با عنوان سواد اطلاعاتی گردشگری الکترونیک و نقش آن در جلب رضایت گردشگران با اطلاعات سفر آنلاین: یک تحلیل مقایسه‌ای کیفی انجام دادند. نتایج نشان آنها داد که چهار بعد اساسی سواد اطلاعاتی گردشگری الکترونیک ایجاد شد: دانش اطلاعاتی، مهارت‌های اطلاعاتی، اطلاعات می‌باشد. زاهرو و همکاران (Zahro, Maulani Wisesa, Ristya Rini, & Ambarwati) (۲۰۲۲) پژوهشی را با عنوان توانمندسازی پوکروریس (با سواد گردشگری گروه) در دهکده سرمایه‌دینویو در مالنگ از طریق توسعه گردشگری مجازی انجام دادند. نتایج بیانگر آن بود که همه‌گیری کووید-۱۹ باعث شده است که بازدهی‌ها و گردش مالی گردشگران به طور چشمگیری کاهش یابد، سواد آموزشی مجازی مورد نیاز است. سید اوغلو، آتسیز، کایا و تاس (Seyitoğlu, Atsız, Kaya & Taş) (۲۰۲۲) تحقیقی را با عنوان مروری بر ادبیات: شناسایی اکوتوریسم پایدار در تانگکاهان انجام دادند. نتایج نشان داد که مدیران اکوتوریسم و ذینفعان مانند دولت، ساکنان و مصرف‌کنندگان مورد نیاز برای انجام سواد اکوتوریسم برای محیط زیست را لازم و ضروری می‌دانند. کومار، کومار و سینگ (Kumar, Kumar & Singh) (۲۰۲۲) تحقیقی را با عنوان فناوری‌های واقعیت مجازی و افزوده برای افزایش دانش گردشگران از مقاصد گردشگری روستایی انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که رشد هوش، میل فزاینده به یادگیری و دانش روستایی عوامل اصلی تعیین‌کننده در گردشگری روستایی بودند. ژو، تاویتیمان، کیم و لو (Xu, Tavitiyaman, Kim & Lo) (۲۰۲۲) تحقیقی را با عنوان آموزش عالی هتلداری و گردشگری در دوران پس از کووید: آیا زمان تغییر فرا رسیده است؟ انجام دادند. نتایج نشان داد برنامه‌های درسی را با تأکید فراوان بر فناوری (هوش مصنوعی، واقعیت مجازی یا داده‌های بزرگ)، بازاریابی، فرهنگ/تنوع، مدیریت ایمنی/بحران، و کارآفرینی باید تغییر کند و شایستگی‌های نرم با تمرکز بر خلاقیت، اعتماد به نفس/مثبت، مراقبت از خود/تندرستی، تفکر انتقادی، رهبری و کار تیمی نیز در برنامه درسی گنجانده شود. ماچادو توفولو (Machado Toffolo) (۲۰۲۲) تحقیقی را با عنوان اثرات بلند مدت یک برنامه آموزش غیررسمی بر ادراک محیطی گردشگران انجام دادند. این مطالعه نشان می‌دهد که فعالیت‌های آموزش محیط‌زیست غیررسمی می‌تواند برای ذینفعان گردشگری از نظر وفاداری مشتری سودمند باشد. چنین فعالیت‌هایی می‌توانند با اجازه دادن به گردشگران برای مشاهده تأثیرات زیست‌محیطی ناشی از فعالیت‌های انسانی و درک چگونگی اقدامات روزمره آنها، حتی اگر کوچک، به بهبود سواد محیطی کمک کنند. مینگوئز، مارتینز-هرناندز و یوبرو (Mínguez, Martínez-Hernández & Yubero) (۲۰۲۱) تحقیقی را با عنوان آموزش عالی و آموزش گردشگری پایدار: آیا دانشجویان گردشگری آماده

رهبری تغییرات در دوران پس از همه‌گیری هستند، انجام دادند. نتایج این پژوهش نشان داد که مدارک گردشگری پاسخگوی نیازهای دانش‌آموزان امروزی نیست، به‌ویژه به دلیل فقدان عمده مسائل پایداری. پراباوانی، هانیکا، پراباداناواتی و بودیاتمو (Prabawani, Hanika, Pradhanawati & Budiarmo) (۲۰۱۷) تحقیقی را تحت عنوان "آموزش‌های مرتبط با محیط زیست در مدارس ابتدایی به‌عنوان بخشی از آموزش برای توسعه پایدار" انجام دادند. نتایج این پژوهش نشان داد که دانش‌آموزان ابتدایی در سمارانگ (اندونزی) دارای درک و برداشت مناسبی از مفاهیم توسعه پایدار هستند. با این حال، تفاوت‌های جزئی در فهم دانش‌آموزان در سطوح تحصیلی مختلف درباره مسائل و موضوعات مرتبط با محیط زیست مشاهده شده است. به‌طوری‌که هرچه سطح تحصیل بالاتر باشد، درک و آگاهی دانش‌آموزان از آموزش‌های محیط زیستی نیز بهبود می‌یابد.

پیشینه داخلی

خواجهوندی احمدی (۲۰۲۲) تحقیقی با عنوان "تحلیلی بر نقش و جایگاه آموزش و پرورش در ارتقای سواد گردشگری" انجام داد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین میزان آموزش و آگاهی در زمینه گردشگری مربوط به دوره ابتدایی و کمترین میزان آن به دوره متوسطه اول اختصاص دارد. سرمست، رضایان قیه‌باشی، معینیان و عباسی (۲۰۲۱) تحقیقاتی تحت عنوان "الزامات محیط زیستی عدالت بین نسلی برای تحقق توسعه پایدار" انجام داده‌اند. این پژوهش ۴۳ تم فرعی را در قالب ۹ تم اصلی شناسایی کرده است که شامل موارد زیر می‌باشد: منابع طبیعی، سرمایه اجتماعی، قانون و مقررات، آمایش سرزمین، انرژی‌های تجدیدپذیر، آسیب‌پذیری محیط زیست، بهداشت محیطی و پایداری محیط زیست، عملکرد محیط زیست و رد پای بوم‌شناختی می‌باشد. پورمند، ذاکر صالحی، افهمی و کریمی (۲۰۲۳) تحقیقی با عنوان "چالش‌های تلفیق الگوی آموزش برای توسعه پایدار در آموزش عالی صنایع دستی" انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که علیرغم وجود همپوشانی با گفتمان توسعه پایدار، آموزش رشته صنایع دستی در مقطع کارشناسی نیازمند بازنگری اساسی برای دستیابی به آموزش پایدار است. همچنین، شیرمحمدی، جلالیان و نصیری (۲۰۲۰) در مقاله‌ای با عنوان "اثر سواد جغرافیایی گردشگری راهنمایان تور بر رضایتمندی گردشگران" یافته‌های خود را ارائه کردند. نتایج نشان داد که از میان ابعاد سواد جغرافیایی گردشگری، دو بعد شناخت جغرافیایی و فرآیند اطلاعات جغرافیایی تأثیر مثبت و معناداری بر رضایتمندی، ریسک درک‌شده و تردید گردشگر دارند؛ در حالی که بعد دانش جغرافیایی تأثیر قابل توجهی بر رضایتمندی و تردید گردشگر نداشته است. اسدزاده، سیف‌نراقی، نادری و احقر (۲۰۲۰) تحقیقی با عنوان "طراحی الگوی برنامه درسی فعالیت‌های فوق‌برنامه برای دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی با تأکید بر آموزش محیط زیست" انجام دادند. نتایج نشان داد که بیش از ۹۰ درصد از متخصصان برنامه درسی و معلمان دوره دوم ابتدایی ویژگی‌های اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی-یادگیری و ارزشیابی را در الگوی مذکور تأیید کرده‌اند. نوری (۲۰۲۰) تحقیقی با عنوان "مدل سواد گردشگری در برنامه درسی دانش‌آموزان دوره ابتدایی" انجام داد که تحلیل یافته‌ها نشان‌دهنده این است که اهداف سواد گردشگری دانش‌آموزان در دوره ابتدایی، زمینه‌ساز تعیین مؤلفه‌های منطق (تعریف، ضرورت، سطوح و دامنه) سواد گردشگری در برنامه درسی بوده و این مقوله‌ها تحت تأثیر عوامل زمینه‌ای مانند مواد و منابع یادگیری، زمان در برنامه درسی، فضای سواد گردشگری، ویژگی‌های فردی دانش‌آموز و عوامل مداخله‌گر داخلی و خارجی قرار دارد. در این میان، راهبرد تلفیق گردشگری با برنامه درسی در ابعاد محتوا، فعالیت‌های یادگیری، روش‌های تدریس، نقش و شایستگی معلم، روش ارزشیابی و گروه‌بندی فراگیران تجلی یافته است. طلیمی (۲۰۲۰) تحقیقی با عنوان "تأثیر دروس مرتبط با گردشگری در تمایل به سفرهای فرهنگی دانش‌آموزان (مورد مطالعه: مدارس دخترانه مقطع ابتدایی منطقه ۶ تهران)" انجام داد؛ نتایج نشان داد که دروس مرتبط با گردشگری تأثیر معناداری بر تمایل دانش‌آموزان به

سفرهای فرهنگی دارد و تدوین‌کنندگان این دروس باید مطالب مرتبط با گردشگری را در آموزش‌های رسمی مورد توجه قرار دهند. خواجه‌ی، سلطانی و اسمی (۲۰۲۰) تحقیقی با عنوان "بررسی تطبیقی آموزش محیط زیست در برنامه درسی دوره ابتدایی ایران و کشورهای منتخب" انجام دادند. یافته‌ها نشان می‌دهد که اهداف و محتوای برنامه درسی آموزش محیط زیست ایران به خوبی تعریف شده و تفاوت چندانی با اهداف و محتوای برنامه درسی کشورهای منتخب ندارد. همچنین، احمدوند، احمدی و صمدی (۲۰۲۰) تحقیقی با عنوان "مقایسه میزان آگاهی والدین، دانش‌آموزان و معلمان ابتدایی درباره بعد محیط زیستی توسعه پایدار" انجام دادند. نتایج این پژوهش نشان داد که آگاهی معلمان بیشتر از والدین و دانش‌آموزان است و بین والدین، دانش‌آموزان و معلمان از نظر سطح آگاهی محیط زیستی تفاوت معناداری وجود دارد. آزادخانی، سادات‌نژاد و شرفخانی (۲۰۱۸) نیز تحقیقی با عنوان "بررسی آموزش زیست‌محیطی و رفتارهای حفاظت از محیط زیست دانش‌آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر ایلام" انجام دادند. نتایج نشان داد که آگاهی دانش‌آموزان درباره مسائل زیست‌محیطی پایین است. همچنین، در معادله رگرسیونی، تأثیر مثبت نگرش نوین زیست‌محیطی و آموزش زیست‌محیطی بر رفتار زیست‌محیطی رد شد و تنها سواد زیست‌محیطی تأثیر مثبت داشت.

با توجه به اینکه این پژوهش با هدف ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در حوزه گردشگری در برنامه درسی دانش‌آموزان صورت گرفته و تاکنون الگویی با رویکرد توسعه پایدار مطرح نشده است، به همین دلیل تلاش شده تا براساس ویژگی‌ها و شرایط خاص جامعه ایرانی فهم و تفسیر از سواد گردشگری حاصل گردد. بدین منظور در این مرحله عواملی که برگرفته از تحقیقات سایر محققین است ارائه می‌شود و در قسمت بعد کوشش می‌شود تا با استفاده از نظر خبرگان به بومی‌سازی یافته‌های پژوهش بپردازیم.

جدول ۱- شاخص‌های استخراج شده از مطالعات پیشین

منبع	شاخص	ردیف
(Poorma'soom, Fayyaz & Bazargan, 2017)	اخلاق زیست محیطی، معضلات مدیریت انرژی، معضلات آلودگی آب‌ها و سموم شیمیایی، مهارت‌های زیست محیطی، سواد زیست محیطی، رفتار، مشارکت در تصمیم‌گیری، کنش‌های افراد جامعه برای بهبود فرآیندهای محیط زیستی، آگاهی	۱
(Poorma'soom, Fayyaz & Bazargan, 2017; Salehi Omran, Parhizkar & Hatamifar, 2017)	درک اهمیت و ارزش اکوسیستم جهانی، نگرش زیست محیطی	۲
(Hosseinpour, Najafi & Mirzaee, 2019; Sobhani, Saidi Fard, Jangi & Jafari, 2016; Ildoromi, Ghasemi & Bahmani, 2016; Rahimi, 2019; Hejazi, Karami Darabkhani, Hosseini & Rezaei, 2017; Kaviani & Nasr, 2018; Karimi & Enayati, 2012)	حفاظت زیست محیطی، آگاهی حفاظت از محیط زیست، دانش حفاظت از محیط زیست	۳
(Hosseinpour, Najafi & Mirzaee, 2019; Mirfardi & Salamatian, 2021; Mokhtari Malekabadi, Abdollahi & Sadeghi, 2014; Farahmand, Shokohifar & Saiarkhalaj, 2014; Ahmadian & Hagiagian, 2016; Salehi, 2012)	مسئولیت‌پذیری زیست محیطی	۴

(Hosseinpour, Najafi & Mirzaee, 2019; Adhami & Akbarzadeh, 2011)	علاقه مندی	۵
(Hosseinpour, Najafi & Mirzaee, 2019; Maleki & Saeedi, 2016)	مشارکت در حفاظت از محیط زیست	۶
(Asadzadeh, Seif Naraghi, Naderi & Ahghar, 2020)	اهداف برنامه درسی آموزش محیط زیست، مهارت، نگرش، دانش	۷
(Khajouie, Soltani & Esmi, 2020)	محتوای برنامه درسی آموزش محیط زیست، روش‌های تدریس شبیه سازی، بارش مغزی، منابع چندرسانه ای و فواید روش‌های ارزشیابی تشخیصی، آزمون‌های استاندارد شده، توالی، وحدت، مداومت	۸
(Mehdipour, Salehi Omran, Salehi & Abedini Baltork, 2019; Ziai, Saeedi & Torab Ahmadi, 2012)	آموزش گردشگری، دوره‌های گردشگری بازار محصول، دوره‌های کلی گردشگری، دوره‌های کاربردی گردشگری،	۹
(Asadzadeh, Seif Naraghi, Naderi & Ahghar, 2020)	فعالیت‌های یادگیری (مشارکتی، انفرادی، ارزشیابی، آغازین، تکوینی، پایانی)	۱۰
(Nouri, 2020)	منطق، تعریف، ضرورت، سطوح، دامنه، عوامل زمینه‌ای (مواد و منابع یادگیری، زمان در برنامه درسی، فضای سوادگردشگری در برنامه درسی ویژگی‌های فردی دانش آموزان) عوامل مداخله‌گر (عوامل درون سازمانی و برون سازمانی)، راهبرد تلفیق گردشگری با برنامه درسی در ابعاد، راهبرد تلفیق گردشگری با برنامه درسی در محتوا، فعالیت‌های یادگیری، روش‌های تدریس، نقش و شایستگی معلم، روش ارزشیابی، گروه بندی فراگیران	۱۱
(Ahmadi Moghadam, Soleimanpour omran & Esmaili Shad, 2021)	طراحی برنامه درسی سبز در نظام آموزشی، اهداف، محتوا، روش تدریس، ارزشیابی	۱۲
(Shobeiri, Shamsi Papkiadeh & Ebrahimi, 2014)	روش تدریس و یادگیری، روش‌های آموزشی گردش علمی، بازی، روش‌های آموزشی بازی، پرسش و پاسخ، توضیحی، ایفای نقش	۱۳
(Van den Akker, Fasoglio & Mulder, 2010)	شبکه تار عنکبوتی (برنامه درسی)، منطق یا پنداره، آرمان‌ها و اهداف عینی، محتوا، فعالیت‌های یادگیری، نقش معلم، مواد و منابع، مواد و منابع، گروه بندی فراگیران، مکان، زمان، ارزشیابی	۱۴
(Cuffy, Airey, & Papageorgiou, 2017)	برنامه درسی مادام العمر گردشگری، وران اولیه کودکی، یادگیری کودک محور، یادگیری از طریق بازی، یادگیری از طریق انجام دادن، آموزش ابتدایی، تغییر تدریجی، معلم محوری، دانش آموزان محوری، متوسطه اول، پداکولوژیک، رویکرد حرفه‌ای، آموزش فنی و حرفه‌ای، متوسطه دوم، آموزش عالی، آموزش مبتنی بر دانشجو، مدیریت حرفه خاص، آموزش بزرگسالان، سواد آموزی، توسعه پایدار، اندراگوژیک، کارآفرینی، آموزش صنعت، آموزش حرفه‌ای، توسعه حرفه‌ای، برنامه درسی گردشگری براساس دوره تحصیلی، دوران کودکی، دانستن محل	۱۵

	زندگی، مشاهده اسلایدها، برنامه‌های گردشگری، سفرهای منظم، بازدید از چشمه‌ها، حفاظت از محیط زیست، مشاغل گردشگری، مدنیت شهروندی، زبان نژادهای مختلف، میراث فرهنگی، هنر دستی، هنر تجسمی و نمایشی، مهارت‌های اجتماعی، ثانویه، متوسطه، گردشگری فرهنگی، گردشگری طبیعت، گردشگری ماجراجویی، گردشگری بهداشتی، گردشگری اجتماعی، مهارت‌های زبان، حفاظت، کارافرینی گردشگری	
(Xing, 2013)	تلفیق حفاظت و توسعه، تامین نیازهای اولیه زیستی انسان، دستیابی به عدالت اجتماعی، خودمختاری و تنوع فرهنگی، حفظ یگانگی اکولوژیکی	۱۶
(Tayebi, Parhizghar, Amini & Shirmohammadi, 2021)	یکپارچگی اقتصادی محیطی، تعهد بین نسل‌ها، عدالت اجتماعی، حفاظت محیطی، کیفیت زندگی، مشارکت	۱۷
(Sobhani, Saidi Fard, Jangi & Jafari, 2016)	کاهش پایداری، مصرف انرژی و منابع طبیعی، افزایش کارایی، تغییر شیوه زندگی، تخصیص منابع، بهبود استانداردهای زندگی، کاهش فقر مطلق	۱۸
(Faramarz, 2011)	استراتژی حفاظت از منابع طبیعی	۱۹
(Faraji Rad & Ehsani, 2011)	ابعاد اجتماعی و اقتصادی، منابع، مشارکت مردمی، روشهای اجرایی، تغییر الگوی مصرف	۲۰

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با هدف ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در حوزه گردشگری در برنامه درسی دانش‌آموزان انجام گرفت. تحقیق حاضر از نظر چگونگی گردآوری داده‌های مورد نیاز، در گروه تحقیق کیفی و از نوع تحلیل مضمون طبقه‌بندی می‌شود. در این پژوهش بصورت هدفمند ۲۰ مصاحبه نیمه ساختاریافته از خبرگان و صاحب‌نظران حوزه گردشگری و اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها در حوزه گردشگری صورت گرفت. با توجه به هدف پژوهش، از روش نمونه‌گیری گلوله برفی یا زنجیره‌ای برای مصاحبه استفاده شد. به منظور غنای تحقیق، تلاش شد تا با افرادی که از دانش و تجربه بالایی در این زمینه برخوردار بودند، مصاحبه صورت گیرد. جمع‌آوری اطلاعات تا زمان به اشباع رسیدن داده‌ها ادامه پیدا کرد و به تدریج کدگذاری متن مصاحبه‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها منجر به جمع‌بندی و طبقه‌بندی داده‌ها شدند. در این راستا از نرم‌افزار با استفاده از نرم‌افزار (مکس کیودا)^۱ بهره گرفته شد. در این پژوهش تحلیل تم براساس بازخوانی مکرر داده‌ها طی مراحل زیر انجام پذیرفت:

مرحله ۱- آشنایی با داده‌ها: برای اینکه محقق با مفهوم و محتوای داده‌ها آشنا شود باید بسیار دقیق آن‌ها را بررسی کند و با خواند مکرر متن مصاحبه به دنبال جستجوی معانی باشد تا الگوها را پیدا کند. در پژوهش کنونی، محقق قبل از اینکه کدگذاری داده‌ها را شروع کند یک‌بار کل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها را خوانده است. در واقع از آغاز همین مرحله، یادداشت‌برداری و علامت‌گذاری معانی که در مراحل بعدی به آن‌ها نیاز پیدا خواهد شد شروع شده است. مرحله ۲- ایجاد کدهای اولیه: زمانی این مرحله آغاز می‌شود که محقق داده‌ها را مطالعه کرده و با آن آشنا شده است. این مرحله شامل ایجاد کدهای اولیه از داده‌ها است. کدها خصوصیتی از یافته‌ها را نشان می‌دهد که به

^۱. MAXQDA

نظر تحلیل‌گر جالب است. داده‌های کدگذاری شده متفاوت از واحدهای تم‌ها هستند. نکته مهم در این مرحله این است که همه خلاصه داده‌ها کدگذاری شده و در قالب هر کد مرتب شوند. مرحله ۳- جستجوی تم‌ها: این مرحله، از مرتب کردن کدهای متفاوت در قالب تم‌های بالقوه و دسته‌بندی همه خلاصه داده‌های کدگذاری شده در قالب تم‌های تعیین شده، تشکیل شده است. پژوهش‌گر، تحلیل کدهای خود را آغاز نموده و بررسی می‌کند که چطور برای ایجاد یک تم کلی کدهای مختلف می‌توانند با هم ترکیب شوند. مرحله ۴- بازبینی تم‌ها: مرحله چهارم وقتی محقق تم‌ها را ایجاد کرده و بازبینی نموده است آغاز می‌شود. این مرحله بازبینی تم و تصفیه آن انجام می‌شود که مرحله بازبینی، در سطح خلاصه‌های کدگذاری شده خواهد بود و روایی تم‌ها را با مجموعه داده‌هایی که از بازبینی به دست آمده در نظر می‌گیرد. اگر نقشه تم به خوبی کار کند، آنگاه می‌توان به مرحله بعدی رفت؛ اما چنانچه نقشه به خوبی با مجموعه داده‌ها همخوانی نداشته باشد، محقق باید برگردد و کدگذاری خود را تا زمانی که یک نقشه تم رضایت‌بخش ایجاد شود ادامه دهد. محقق در انتهای این مرحله بایستی آگاهی کافی از اینکه تم‌های مختلف کدام‌ها هستند، چگونگی تناسب آن‌ها با یکدیگر و کل داستانی که آن‌ها درباره داده‌ها می‌گویند در اختیار داشته باشد. مرحله ۵- تعریف و نام‌گذاری تم‌ها: مرحله پنجم زمانی شروع می‌شود که یک نقشه رضایت‌بخش از تم‌ها وجود داشته باشد. محقق در این مرحله، تم‌هایی را که برای تحلیل ارائه کرده، تعریف کرده و مورد بازبینی مجدد قرار می‌دهد، سپس داده‌ها داخل آن‌ها را تحلیل می‌کند. به وسیله تعریف و بازبینی کردن، ماهیت آن چیزی که یک تم در مورد آن بحث می‌کند مشخص شده و تعیین می‌گردد که هر تم کدام جنبه از داده‌ها را در خود دارد. مرحله ۶- تهیه گزارش: مرحله ششم زمانی شروع می‌شود که محقق مجموعه‌ای از تم‌های کاملاً آبدیده در اختیار داشته باشد. این مرحله شامل تحلیل پایانی و نگارش گزارش است. روایی و پایایی پژوهش حاضر بر اساس معیارهای قابلیت اعتبار یا باورپذیری، بررسی توسط اعضاء (مصاحبه شونده‌گان)، سه سویه‌سازی منابع داده‌ها، تحلیل موارد منفی و قابلیت انتقال‌پذیری صورت گرفته است. معیارهای فوق به عنوان قابلیت اعتماد برای جایگزینی روایی و پایایی پژوهش‌های کیفی در نظر گرفته شده‌اند.

در این بخش به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و خبرگان و اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها در حوزه گردشگری خواهیم پرداخت که در مصاحبه همکاری کرده‌اند. نتایج به دست آمده در گروه مورد بررسی نشان می‌دهد که ۶۰٪ از پاسخ‌دهندگان را مردها تشکیل می‌دهند که دلالت بر تعداد بالاتر مردان نسبت به زنان دارد. با توجه به اطلاعات به دست آمده از پرسشنامه، اکثر پاسخ‌دهندگان خبره سن‌شان بین ۵۱ تا ۵۵ سال می‌باشد. همچنین از نظر سابقه کاری ۶۵٪ درصد پاسخ‌دهندگان بین ۲۶ تا ۳۰ سال سابقه کاری داشتند و در نهایت از منظر سطح تحصیلات ۶۰٪ درصد خبرگان دارای مدرک دکتری بودند.

جدول ۲- تحلیل آماری خبرگان (منبع: یافته‌های پژوهش)

درصد	تعداد	ویژگی‌های دموگرافیک	
۴۰٪	۸	زن	جنسیت
۶۰٪	۱۲	مرد	
۱۵٪	۳	۱۵-۲۰	سابقه کاری
۲۰٪	۴	۲۱-۲۵	

۶۵.۰	۱۳	۲۶-۳۰	
۱۵.۰	۳	۴۰-۴۵	سن
۲۰.۰	۴	۴۶-۵۰	
۳۵.۰	۷	۵۱-۵۵	
۳۰.۰	۶	۵۶-۶۰	
۶۰.۰	۱۲	دکتری	سطح مدرک
۴۰.۰	۸	کارشناسی ارشد	
۱۰۰.۰	۲۰	کل	

در این پژوهش سوالاتی که از مصاحبه شوندگان پرسیده شد که عبارتند از:

- ابعاد آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار کدامند؟
- مولفه‌های آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار کدامند؟
- شاخص‌های آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار کدامند؟

یافته‌ها

در این پژوهش بعد از مصاحبه با افراد خبره به استخراج مقوله‌های فراگیر و مضامین سازمان‌دهنده پرداخته شد. قابل ذکر است که پس از انجام مصاحبه اشباع نظری حاصل شد. بدین گونه که کدهای استخراج شده جدیدی در مصاحبه بیستم به مجموع کدها اضافه نشد و کدهای استخراجی تکراری بودند. جدول ۲ ابعاد و مولفه و شاخص‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۳- مضامین پایه و سازمان‌دهنده و فراگیر نهایی

مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱. سیاست‌های کلان	۱. استراتژی آموزش گردشگری	عوامل زمینه‌ساز
۲. تعیین خط‌مشی		
۳. قوانین و مقررات		
۴. آماده‌سازی سیستم‌های ارتباطات و اطلاعات		
۵. فرهنگ‌سازی		
۶. خط و مشی‌های ابلاغی گردشگری	۲. عوامل مدیریتی	عوامل درک و بینش
۷. هماهنگی و مدیریت یکپارچه		
۸. مکان‌یابی		
۹. نقش معلم	۴. مهارت تجزیه و تحلیل	عوامل مداخله‌گر
۱۰. برنامه‌ریزی		
۱۱. مواد و منابع		
۱۲. سیستم آموزشی کشور	۵. زیرساخت‌ها	عوامل پیش‌ران
۱۳. ارزش‌ها		
۱۴. عوامل سیاسی (حاکمیتی)	۶. عوامل پیش‌ران	
۱۵. عوامل اقتصادی		

مضامین پایه	مضامین سازماندهنده	مضامین فراگیر
۱۶. عوامل اجتماعی		
۱۷. عوامل فرهنگی		
۱۸. اهداف مربوط به برنامه‌های درسی مصوب	۷. اهداف شناختی (مهارت‌های آکادمیک)	اهداف آموزشی
۱۹. اقتصاد گردشگری		
۲۰. میراث باستانی و فرهنگی	۸. اهداف شناختی (مهارت‌های آکادمیک)	
۲۱. ورود و بهره‌مندی از اسناد بالادستی		
۲۲. اثربخشی آموزش		
۲۳. یادگیری عمیق و پایدار		
۲۴. یادگیری سریع	۹. اهداف نگرشی (مهارت‌های توسعه فردی)	
۲۵. آشنایی با انواع گردشگری از دیدگاه کلی		
۲۶. آشنایی با تقسیم‌بندی فعالیت‌های گردشگری		
۲۷. بهره‌گیری از فرصت‌های آموزش رسمی		
۲۸. برآورد تقاضاهای آموزشی گردشگری		اهداف مهارتی (مهارت کسب و کار)
۲۹. تجزیه و تحلیل نیازهای آموزشی گردشگری		
۳۰. حفاظت از میراث فرهنگی	۱۰. اهداف مهارتی (مهارت کسب و کار)	
۳۱. حفاظت از آثار باستانی		
۳۲. حفظ آثار تاریخی و طبیعی		
۳۳. حفاظت از اماکن زیست محیطی		
۳۴. حفاظت از محیط زیست و گردشگری مسئولانه		
۳۵. آگاهی شهروندی		
۳۶. آگاهی از قوانین حوزه گردشگری		
۳۷. اخلاق زیست محیطی	۱۱. اهداف و برنامه‌های فرهنگی و پرورشی	
۳۸. ترویج حفاظت از میراث فرهنگی		اهداف پرورشی
۳۹. ارزشگذاری ذهنی		
۴۰. افزایش غرور و افتخار ملی		۱۲. چالش
۴۱. ارتقاء تفکر (و استدلال)		
۴۲. ارتقاء همدلی، عزت نفس، مسئولیت‌پذیری، کنجکاوی		سواد گردشگری
۴۳. تکنولوژی و رسانه‌های مرتبط		
۴۴. دین و مذهب		
۴۵. هنر و صنایع دستی		
۴۶. حفظ محیط زیست		
۴۷. پوشش گیاهی و حیات وحش		
۴۸. حفاظت از میراث فرهنگی و آثار باستانی	۱۳. دانش (محتوا)	
۴۹. معماری		
۵۰. مشاهیر		
۵۱. موسیقی		
۵۲. بهداشت محیط		
۵۳. گردشگری مسئولانه		

مضامین پایه	مضامین سازماندهنده	مضامین فراگیر
۵۴. شناخت مناطق با پتانسیل‌های مختلف اقلیمی و طبیعی	۱۴. شناخت گردشگری صنعت	
۵۵. چشم‌اندازهای طبیعی		
۵۶. نواحی ساحلی و دریایی		
۵۷. گردشگری طبیعت		
۵۸. آشنایی با جاذبه‌ها و نواحی گردشگری		
۵۹. مشاغل مربوط به گردشگری		
۶۰. صنایع دستی و هنر		
۶۱. آشنایی با اطلاعات مکانی مقاصد سفر		
۶۲. اقوام و آداب و رسوم		
۶۳. شناخت مسیرهای گردشگری و مقاصد خاص فرهنگی		
۶۴. انواع حمل و نقل در سفر		
۶۵. انواع اقامتگاه		
۶۶. انواع غذا در سفر		
۶۷. سوغات در سفر		
۶۸. ارزش‌های فرهنگی جامعه محلی	۱۵. جاذبه‌های فرهنگی	
۶۹. هنجارهای فرهنگی جامعه محلی		
۷۰. موزه‌ها		
۷۱. بناهای تاریخی		
۷۲. آرامگاه‌ها	۱۶. فرایندهای یاددهی رسمی آموزش رسمی	
۷۳. موسیقی و رقص محلی		
۷۴. آداب و رسوم		
۷۵. فراهم آوردن بازدید از جاذبه‌های گردشگری		
۷۶. نمایش فیلم		
۷۷. نمایش		
۷۸. قصه‌گویی		
۷۹. انتقال تجارب مکتوب		
۸۰. شناسایی و بهره‌مندی از رسانه‌های مرتبط		
۸۱. بهره‌مندی از پلت فرم‌های مجازی و اجتماعی		
۸۲. ورزش - بازی - تفریح		
۸۳. جمع‌آوری و سازماندهی اطلاعات	۱۸. امکانات و فناوری	توسعه پایدار
۸۴. تهیه بانک اطلاعاتی		
۸۵. امکانات نرم‌افزاری آموزش گردشگری		
۸۶. تجزیه و تحلیل اطلاعات آموزش گردشگری		
۸۷. نرم‌افزارهای تولید محتوا		
۸۸. دسترسی و مدیریت اطلاعات		
۸۹. بسته‌های آموزشی گردشگری	۱۹. عدالت اجتماعی	
۹۰. ابزارهای آموزشی گردشگری		

مضامین فراگیر	مضامین سازماندهنده	مضامین پایه
کیفیت زندگی	۲۰. ارزیابی	۹۱. سخت‌افزارهای آموزشی گردشگری
		۹۲. شبکه‌های هوشمند اشتراک‌گذاری دانش
کیفیت زندگی	۲۰. ارزیابی	۹۳. تعریف و انتخاب سفر مناسب با ذکر دلایل انتخاب
		۹۴. سیاست‌های کلان
	۲۱. ارزشیابی	۹۵. تعیین خطمشی
		۹۶. قوانین و مقررات

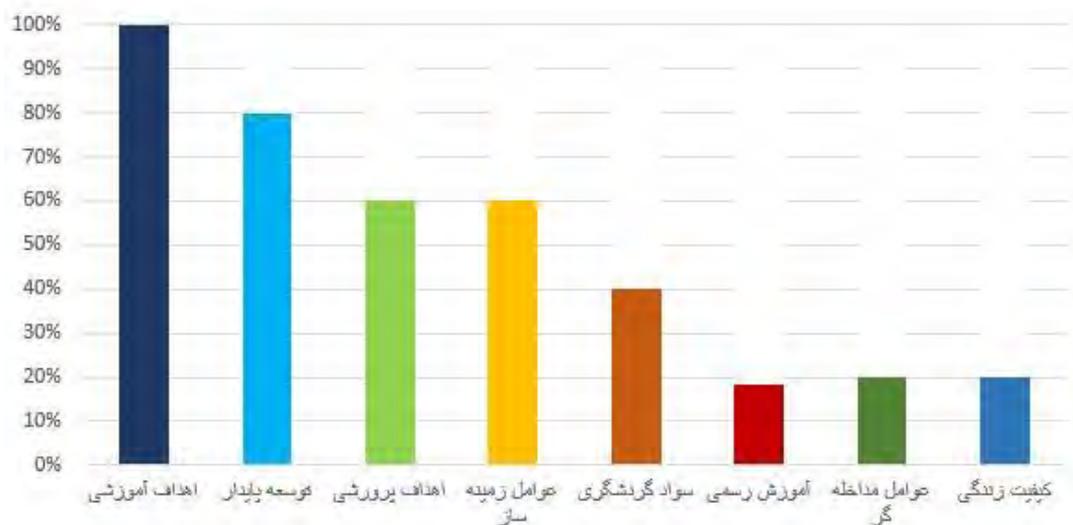
در این پژوهش با بررسی و دسته‌بندی کدهای توصیفی حاصل از متون مصاحبه، ۹۶ شاخص را شناسایی نموده و با توجه به شباهت و قرابت معنایی آن‌ها، در ۲۰ مفهوم اصلی شامل: استراتژی آموزش گردشگری، عوامل مدیریتی، درک و بینش، مهارت تجزیه و تحلیل، زیرساخت‌ها، عوامل پیشران، اهداف شناختی (مهارت‌های آکادمیک)، اهداف شناختی (مهارت‌های آکادمیک)، اهداف نگرشی (مهارت‌های توسعه فردی)، اهداف مهارتی (مهارت کسب و کار)، اهداف و برنامه‌های فرهنگی و پرورشی، چالش، دانش (محتوا)، شناخت صنعت گردشگری، جاذبه‌های فرهنگی، فرایندهای یاددهی، فرایندهای یادگیری، امکانات و فناوری، عدالت اجتماعی، ارزیابی و ارزشیابی دسته‌بندی نموده است که در ۸ گروه ۱- عوامل زمینه‌ساز، ۲- عوامل مداخله‌گر، ۳- اهداف آموزشی، ۴- اهداف پرورشی، ۵- سواد گردشگری، ۶- آموزش رسمی، ۷- توسعه پایدار، ۸- کیفیت زندگی جای داده شدند. پس از رسیدن به اشباع نظری، مصاحبه و کدگذاری به پایان رسید. همچنین فرآیند کدگذاری و تحلیل متنی مصاحبه‌ها در نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی مکس کیودا (۲۰۲۰) انجام گردید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

جدول ۴- ابعاد اشباع نظری طراحی ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در برنامه درسی دانش آموزان

Code System	مبانی نظری	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	SUM
عوامل زمینه ساز	65	62	59	23	32	55	60	43	63	24	13	33	23	10	34	71	10	7	8	48	10	753
عوامل مداخله گر	64	1	10		27	14		10	7	53	43	6	22	36	13	32		2	17			357
اهداف آموزشی	123	74	60	37	65	58	33	69	42	117	96	71	58	27	29	43		3	22	10	34	1071
اهداف پرورشی	36	23	26	11	48	3	17	24	6	12	57	21	12	36	11	26	36	46	33	14	20	518
سواد گردشگری	285	106	120	166	74	89	74	133	132	156	85	129	171	103	150	101	27	55	51	53	102	2362
آموزش رسمی	37			51	7	1	4	14	9	3	18	28	3	19	9	1	70	75	60	58	38	505
توسعه پایدار	84	30	33	67	1	16	19	34	26	9	43	60	30	22	40	9	4	38	60	90	53	768
کیفیت زندگی	8	4	23	10	17				24	13		11	16	45	2	7	1	12	41	13	40	313
Σ SUM	702	300	331	365	271	236	207	351	298	374	366	364	364	255	293	284	159	267	204	313	283	6647

ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در حوزه گردشگری در برنامه درسی دانش‌آموزان

نمودار ۱- ابعاد اشباع نظری طراحی ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در برنامه درسی دانش‌آموزان

در جدول زیر مولفه‌های اشباع نظری ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در برنامه درسی دانش‌آموزان آمده است.

جدول ۵- مولفه‌های اشباع نظری ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در برنامه درسی دانش‌آموزان

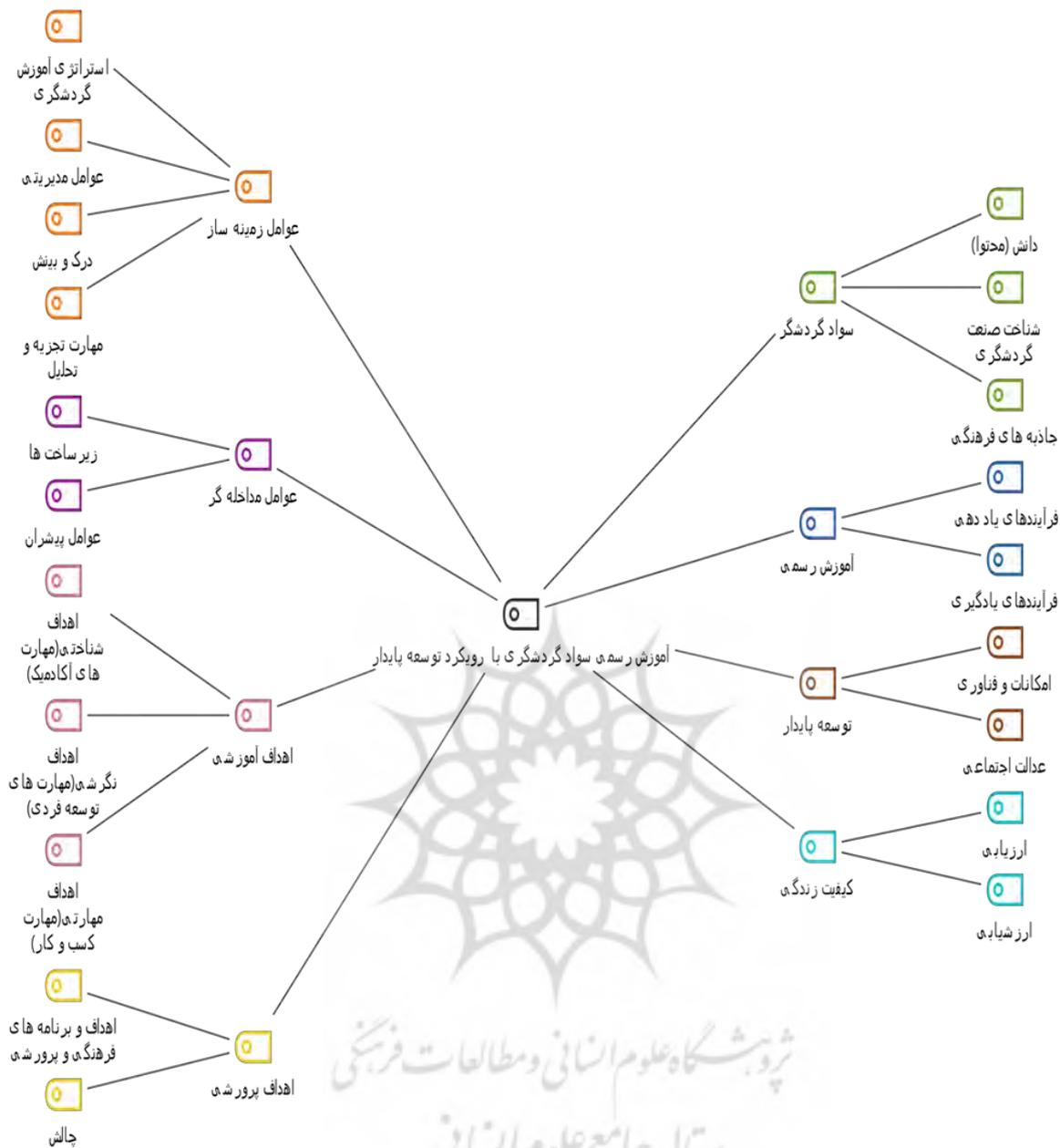
Code System	میان نظری	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	SUM	
استراتژی آموزش گردشگری	33	34	34	11	14	3	42	26	13	17	2	14	20	3	8	28				29	4	335	
عوامل مدیریتی	8	20	16	6	11	20	10	11	12	7	2	7	3	2		5			2	8		150	
درک و بینش	7	8		6	7	18	8				5	7			10	35	10	7	6	11	6	151	
مهارت تجزیه و تحلیل	17		9			14		6	38		4	5			5	16	3					117	
زیرساخت ها	28		10		11	5		2	1	8	23	6	16	9	10	2						191	
عوامل پیشران	36	1			16	9		8	6	45	20		6	27	3	30			2	17		226	
اهداف شناختی (مهارت های آکادمیک)	44	7		30	19	15	5	16	26	24	31	4	24	13	9	31			3	9	11	321	
اهداف نگرشی (مهارت های توسعه فردی)	43	50	32		6	43	21	17	16	30	14	13	6	8					6		12	317	
اهداف مهارتی (مهارت کسب و کار)	36	17	28	7	40		7	36		63	51	54	28	6	20	12			7	10	11	433	
اهداف و برنامه های فرهنگی و پرورشی	26	12	26	11	18	3	4	11	6	3	39	21	8	34	5	26	18	26	20	14	16	347	
چالش	10	11			30		13	13		9	18		4	2	6		18	20	13		4	171	
دانش (محتوا)	128	46	37	54	36	50	26	40	29	76	18	30	56	33	45	50			17	21	13	18	823
شناخت صنعت گردشگری	126	48	56	54	38	27	46	87	61	63	45	84	82	41	97	37	27	33	25	24	64	1165	
جاذبه های فرهنگی	31	12	27	58		12	2	6	42	17	22	15	33	29	8	14			5	5	16	20	374
فرآیندهای یاد دهی	37			45	7	1	4	14	9	3	12	24	3	19	9	1	24	35	40	46	28	361	
فرآیندهای یادگیری				6							6	4					46	40	20	12	10	144	
امکانان و فناوری	60	26	2	26	1	6	19	22	3	3	17	12	14	3	26	6			28	49	32	35	390
عدالت اجتماعی	24	4	31	41		10		12	23	6	26	48	16	19	14	3	4	10	11	58	18	378	
ارزیابی	3	2	12	4	4			12	5		1	4	30		2		5	15	8	19	14	140	
ارزشیابی	5	2	11	6	13			12	8		10	12	15	2	5	1	7	26	5	21	12	173	
Σ SUM	702	300	331	365	271	236	207	351	293	374	366	364	364	255	293	284	159	267	264	311	283	6647	

جدول ۶- شاخص های طراحی ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در برنامه درسی دانش آموزان

ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در حوزه گردشگری در برنامه درسی دانش‌آموزان

Code System	مبانی تربیتی	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	SUM
سیاست‌های کلیه	6						9	3	13	6	1	2	18			3					8	79
تعیین خط مشی	11	9				3	8	4								25						63
فناوری و مقررات			11	28			7															46
آماده سازی سیستم‌های ارتباطات و اطلاعات	12	11	6	9			9					9	2								16	76
فرهنگ سازی	4	3			14			9	19		11	1	3								5	73
خط و منشی های ابله ای گردشگری		16	16			11	8														2	65
شماره‌نگی و مدیریت بکارچه	8	4		6	11	9	2	11	12			2	7			5					8	65
مکان یابی				6								2	5			6	20	10	7	6	11	79
نقشه منظم	7	8			7	18	8					3	2		4	15						72
نقشه برقی	17		9		14			1	5	2				5	9	3						66
مواد و منابع								5	33	2	4					7						51
سیستم آموزشی کشور	24							2			9	3				10						48
ارزشها	4		10		11	5		1	8	14	3		16	9							2	63
عوامل سیاسی (حاکمیتی)	7				9			4	15	5		5	3	3	11					13		75
عوامل اقتصادی	2			1			8		21	5		1								4		42
عوامل اجتماعی	11	1			3	8				5				15								62
عوامل فرهنگی	16				3	1		2	9	5											2	47
اهداف مربوط به برنامه‌های بررسی مصوب						7			20	10				12	3					2	9	72
انحصار گردشگری	18			24	5	6		6		4				1								74
میراث باستانی و فرهنگی	5	4					5	12	9		6	2	12		3							63
ورود و بهره‌مندی از اسناد بالادستی	19	3			14	2	4		4	3	2			9	6	10						65
انزبختی آموزش	2			6		9				11										3		47
یادگیری عمیق و پایدار	3				6	9				19												47
یادگیری سوزی	20	14					10	3		7	6	4	3		7						3	84
آشنایی با انواع گردشگری از دیدگاه کلی	8	33					23	11	2	7												82
آشنایی با تقسیم بندی فعالیت‌های گردشگری	7					11		3	4	8	5	3									3	62
بهره‌گیری از فرصت‌های آموزش رسمی	5			14				1	6		4			1								41
برآورد نیازها، آموزش گردشگری					12				30					3							7	52
تجزیه و تحلیل نیازهای آموزشی گردشگری	7					2		12	1	2				4	2	5						44
حفاظت از میراث فرهنگی			16		1				11		14											42
حفاظت از آثار باستانی	2		8	10			3		10	18	3	13	2	3								73
حفظ آثار تاریخی و طبیعی	7	17				7	6			14	2	10		11								74
حفاظت از آثار زیست محیطی	10		4				9			19	2			3							9	64
حفاظت از محیط زیست و گردشگری مسئولانه	10			7	8		16			10	14			1	7							85
آگاهی شهروندی	3	2	5	5	3			3		18	9			24							10	88
آگاهی از فواید حوزه گردشگری	13		21	6			5	3		3	21			8	4	5	7					102
اخلاق زیست محیطی	5	2			13			1	3	3	21			8	4	5	7					72
ترویج حفاظت از میراث فرهنگی					5			5										7	15	8	3	42
ارزشکافی عمومی	5	8				4												11	11	12	11	64
افزایش عمر و انتظار طولی	10	11			4	13			9	18			4	2	6							77
ارتقاء رفاه، عزت نفس، مسئولیت پذیری، کنجکاوی					17		10											7	4	5	1	44
تکنولوژی و رسانه های مرتبط					9		3											11	16	8	3	50
دین و مذهب	13	1	17	3	14	5	9	10	3			1										61
هنر و صنایع دستی	3	13	13	14		1	3					3	16	1								67
حفظ محیط زیست	13	1	14	1	9	3		1				1	2								28	73
بومش گیاهی و حیات وحش	24	1	3	8	1	13	6	13		2	10			8	3	1				1		95
حفاظت از میراث فرهنگی و آثار باستانی	15				1				20	8			11	4	6	8					6	79
معماری	10	4	2		1		6	7	4				6	10								52
مناسبت	18	5		9	2		2	19	3	8	1	6	3		9						9	69
موسیقی	4			15	7		4		7	4		12	7	6	3						13	79
بهداشت محیط	19	5	2		11	5	7	4		4		6	19							4		82
گردشگری مسئولانه	1				1	8	7	3	2	8	4				8	7						50
شناخت مناطق با پتانسیل های مختلف طبیعی و طبیعی	8	15			2	3	4	3	1	11				6	6					12	6	76
چشم انداز های طبیعی	11		3	6	2			12	1	21			7	1	6	2	9					84
نواحی ساحلی و دریایی	13	8	1				8	1			6	3	5	22	4							111
گردشگری طبیعت	3		8	1		13	6				7	5	1	1								50
آشنایی با جایزه ها و نواحی گردشگری	9		3	9	13	6				12	3									11	7	62
مشاغل مربوط به گردشگری	15	3	12	2			18			5	2	3	2								11	76
صنایع دستی و هنر	21	2				12				10	1	4	10	5	2							70
آشنایی با اطلاعات مکانی مقاصد سفر	4	6	3	17		6	7	4		2	2			9			1	15	7		13	68
شناخت مسیرهای گردشگری و مقاصد خاص فرهنگی					6		10	3	16	4	3			9	6	4	5	5			12	76
انواع حمل و نقل در سفر	3	8	6	13		3	4	10	4	4	10			12	2						1	74
انواع غذا در سفر	6		2		3	5	7	2	6		1	16		4								53
سوغات در سفر	15	5	2	7		5	2	4	7		5	2		3				8	5	4		77
ارزشهای فرهنگی جامعه محلی	9	1			12	9	4				7	4										46
هنرهای فرهنگی جامعه محلی	6	4	12		1	7	4	8			4		13	13								89
موزه ها	11							11	8				11	7								77
بناهای تاریخی	5	1	1	33					18	7	7	2		8						5	5	97
آرامگاه ها	15	2	6	4		9		2		7			5	7	1	9						67
موسیقی و رقص محلی	1	5	7	8		3		3	13	8	27										16	95
آداب و رسوم	6					2		24			4			6								60
فرهنگ آوردن بازدید از جاذبه های گردشگری	4	4	7	13	3					2	1	1	14	1	2							59
نمایش فیلم	19	3				2				1	5	3									14	53
نمایش	10				29				3	5	14			1								61
فصله کوپن	4				1	12	3			2			14									80
انتقال تجاری مکتوب										1	2											51
شناسایی و بهره‌مندی از رسانه های مرتبط	4				2	7		2	6		5	1		5	8	1	13	14	8	4	6	86
بهره‌مندی از پلت فرم های مجازی و اجتماعی																						48
ورزش- بازی- تفریح					6						4	2										51
جمع‌آوری و سازماندهی اطلاعات	16																					

شکل ۱- الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در برنامه درسی دانش آموزان با نرم افزار مکس کیودا (۲۰۲۰)

بحث و نتیجه گیری

این تحقیق به ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار در حوزه گردشگری در برنامه درسی دانش‌آموزان پرداخته است. در گام اول با بررسی وضعیت موجود، داده‌های به دست آمده در ۲۰ مقوله در ۸ دسته طبقه‌بندی می‌شوند. با نظر اساتید و کارشناسان امر، از کلیه شاخص‌های به دست آمده از تحلیل کیفی مصاحبه‌ها، تعداد ۹۶ شاخص، جهت انتخاب مدل آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار به کار گرفته شده است. هشت بعد اصلی شامل ۱- عوامل زمینه‌ساز، ۲- عوامل مداخله‌گر، ۳- اهداف آموزشی، ۴- اهداف پرورشی، ۵- سواد گردشگری، ۶- آموزش رسمی، ۷- توسعه پایدار، ۸- کیفیت زندگی به شکل مفاهیم انتزاعی تری استخراج شدند. با بررسی و دسته‌بندی کدهای توصیفی حاصل از متون مصاحبه، ۹۶ شاخص شناسایی نموده و با توجه به شباهت و قرابت معنایی آن‌ها، در ۲۰ مفهوم اصلی شامل: استراتژی آموزش گردشگری، عوامل مدیریتی، درک و بینش، مهارت تجزیه و تحلیل، زیرساخت‌ها، عوامل پیشران، اهداف شناختی (مهارت‌های آکادمیک)، اهداف نگرشی (مهارت‌های توسعه فردی)، اهداف مهارتی (مهارت کسب و کار)، اهداف و برنامه‌های فرهنگی و پرورشی، چالش، دانش (محتوا)، شناخت صنعت گردشگری، جاذبه‌های فرهنگی، فرایندهای یاددهی، فرایندهای یادگیری، امکانات و فناوری، عدالت اجتماعی، ارزیابی و ارزشیابی دسته‌بندی شدند. این نتایج با یافته‌های تحقیقات وانگ، وو، وانگ، ژو و یوان (۲۰۲۳)، سید اوغلو، آتسیز، کایا و تاس (۲۰۲۲)، کومار، کومار و سینگ (۲۰۲۲)، پراباوانی، هانیکا، پراداناواتی و بودیاتمو (۲۰۱۷)، خواجهوندی احمدی (۲۰۲۲)، سرمست، رضایان قیه‌باشی، معینیان و عباسی (۲۰۲۱) همسو و هماهنگ است. نتایج نشان می‌دهد که آموزش رسمی سواد گردشگری، دانش، نگرش و مهارت افراد جامعه را، در درک و فهم درست از مفهوم گردشگری بهبود و ارتقاء می‌بخشد و همچنین رکن مهم و اساسی و پررنگ در حفاظت از محیط زیست و میراث فرهنگی دارد. لذا برای رسیدن به هدف تحقیق بایستی ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های سواد گردشگری مورد توجه ویژه قرار گیرد که در این پژوهش به شناسایی مولفه‌های سواد گردشگری پرداخته شده است و از این مطالب یافته شده می‌توان در آماده‌سازی و بهبود وضع موجود سواد گردشگری در نظام آموزش رسمی و ارتقاء به وضع مطلوب استفاده نمود و بر این اساس می‌توان بسترهای لازم را پیش‌بینی و شناسایی و برنامه‌ریزی نمود که به توسعه پایدار هدایت و سوق داده شود. همچنین نتایج این تحقیق با یافته‌های تحقیقات ژو، تاویتیمان، کیم و لو (۲۰۲۲)، ماچادو توفولو (۲۰۲۲)، و مینگوئز، مارتینز-هرناندز و یوبرو (۲۰۲۱) همخوانی نداشت چرا که یافته‌های این پژوهش‌ها نشان می‌دهد که فعالیت‌های آموزش محیط‌زیست غیررسمی می‌تواند برای ذینفعان گردشگری از نظر وفاداری مشتری سودمند باشد. همچنین فعالیت‌های آموزشی محیط زیست می‌توانند با اجازه دادن به گردشگران برای مشاهده تأثیرات زیست‌محیطی ناشی از فعالیت‌های انسانی و درک چگونگی اقدامات روزمره آنها، حتی اگر کوچک، به بهبود سواد محیطی کمک کنند. از سوی دیگر مدارک گردشگری پاسخگوی نیازهای دانش‌آموزان امروزی نیست، به‌ویژه به دلیل فقدان عمده مسائل پایداری این امر بیشتر قابل لمس است. اما نتایج تحقیق حاضر نشان داد که استراتژی آموزش گردشگری، عوامل مدیریتی، درک و بینش، مهارت تجزیه و تحلیل، زیرساخت‌ها، عوامل پیشران، اهداف شناختی (مهارت‌های آکادمیک)، اهداف نگرشی (مهارت‌های توسعه فردی)، اهداف مهارتی (مهارت کسب و کار)، اهداف و برنامه‌های فرهنگی و پرورشی، چالش، دانش (محتوا)، شناخت صنعت گردشگری، جاذبه‌های فرهنگی، فرایندهای یاددهی، فرایندهای یادگیری، امکانات و فناوری، عدالت اجتماعی، ارزیابی و ارزشیابی در رسیدن به هدف شناسایی مولفه‌های آموزش رسمی سواد گردشگری منجر به رویکرد توسعه پایدار می‌باشد تحقق می‌پذیرد.

در پایان می‌توان بیان داشت که این مطالعه نیز بدون محدودیت نیست؛ یکی از محدودیت‌های این پژوهش می‌تواند به مقطعی بودن آن اشاره کرد که قابلیت تعمیم نتایج را محدود می‌سازد. همچنین استفاده از داده‌های مقطعی در تفسیر طراحی مدل آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار کمک چندانی نمی‌کند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که مطالعات طولی انجام شود تا دانش ما در ارتباط با نسبت احتمالی میان علل و معلول افزایش یابد. همچنین، عدم وجود تحقیقات مشابه در زمینه ارائه الگوی آموزش رسمی سواد گردشگری با رویکرد توسعه پایدار

در حوزه گردشگری در برنامه درسی دانش آموزان در سایر پژوهش‌ها به منظور مقایسه نتایج این تحقیق با تحقیقات دیگر، از دیگر محدودیت‌های این مطالعه به شمار می‌آید.

در راستای نتایج تحقیق، پیشنهاداتی ارائه شده است از جمله اینکه سیستم‌های ارتباطات و اطلاعات آماده‌سازی شود. و لذا فرهنگ‌سازی و خط و مشی‌های ابلاغی گردشگری هماهنگی و مدیریت یکپارچه انجام گیرد. مواد و منابع سیستم آموزشی کشور و ارزش‌ها و عوامل سیاسی (حاکمیتی)، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی و اهداف مربوط به برنامه‌های درسی مصوب با اقتصاد گردشگری و میراث باستانی و فرهنگی صورت گیرد. بهره‌مندی از اسناد بالادستی و اثربخشی آموزش با یادگیری عمیق و پایدار و یادگیری سریع انجام گیرد. همچنین آشنایی با انواع گردشگری از دیدگاه کلی و آشنایی با تقسیم‌بندی فعالیت‌های گردشگری صورت پذیرد. بهره‌گیری از فرصت‌های آموزش رسمی و برآورد تقاضاهای آموزشی گردشگری و تجزیه و تحلیل نیازهای آموزشی گردشگری و حفاظت از میراث فرهنگی و حفاظت از آثار باستانی و حفظ آثار تاریخی و طبیعی و حفاظت از اماکن زیست‌محیطی و حفاظت از محیط زیست و گردشگری مسئولانه صورت گیرد. در این راستا آگاهی شهروندی و آگاهی از قوانین حوزه گردشگری در بین افراد جامعه و ترویج حفاظت از میراث فرهنگی و ارزشگذاری ذهنی همراه با افزایش غرور و افتخار ملی با ارتقاء تفکر و استدلال در بین افراد جامعه انجام گیرد.

منابع

- احمدوند، معصومه؛ احمدی، پروین؛ صمدی، پروین (۱۳۹۸). مقایسه میزان آگاهی والدین، دانش‌آموزان و معلمان ابتدایی درباره بعد محیط‌زیستی توسعه پایدار، فصلنامه علمی آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار، ۸(۲)، ۹۹-۱۲۰.
- احمدیان، داریوش؛ حقیقتیان، منصور (۱۳۹۵). تحلیل جامعه‌شناسی نقش عوامل فرهنگی بر رفتارهای زیست‌محیطی شهری مورد مطالعه (شهروندان شهر کرمانشاه)، مطالعه جامعه‌شناختی شهری، ۶(۱۸)، ۷۶-۵۱.
- احمدی‌مقدم، افسانه؛ سلیمان‌پور عمران، محبوبه؛ اسماعیلی‌شاد، بهرنگ (۱۴۰۰). طرح آموزش برنامه درسی سبز در نظام آموزش و پرورش ایران: یک پژوهش کیفی، مدیریت آموزشی، فصلنامه علمی آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، ۹(۴)، ۶۱-۷۲.
- ادهمی، عبدالرضا؛ اکبرزاده، الهام (۱۳۹۰)، بررسی عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست شهر تهران (مطالعه موردی مناطق ۵ و ۱۸ تهران)، مجله تخصصی جامعه‌شناسی، ۱۱(۱)، ۶۲-۳۷.
- آزادخانی، پاکزاد؛ سادات‌نژاد، معصومه؛ شرفخانی، جعفر (۱۳۹۷). بررسی آموزش زیست‌محیطی و رفتارهای حفاظت از محیط زیست دانش‌آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر ایلام، فصلنامه انسان و محیط زیست، ۱۶(۱)، ۱۳۹-۱۵۳.
- آزنی، معصومه؛ ترابی، حسن‌رضا (۱۳۹۴). آموزش و پرورش فراگیر (آموزش برای همه). همایش ملی آموزش ابتدایی.
- استقلال، احمد؛ فلاح‌زاده، زهره (۱۳۹۶). معرفی صنعت گردشگری و نقش آن در توسعه فرهنگ ایرانی، اولین کنگره سالیانه جامعه مهندسان ایران، شیراز، ۱۱۹-۱۰۸.

- اسدزاده، سمیه؛ سیف‌نراقی، مریم؛ نادری، عزت‌الله؛ احقر، قدسی (۱۳۹۹). طراحی الگوی برنامه درسی فعالیت‌های فوق برنامه برای دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی با تأکید بر آموزش محیط‌زیست، فصلنامه علمی آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، ۸(۳)، ۹-۲۰. <http://doi.org/10.30473/ee.2020.6760>
- ایلدرمی، علیرضا؛ قاسمی، فرهاد؛ بهمنی، نگار (۱۳۹۴). بررسی نقش عوامل اقتصادی-اجتماعی در تخریب زیست‌بوم جنگل‌های زاگرس (منطقه کاکارضا لرستان)، تحقیقات حمایت و حفاظت جنگلها و مراتع ایران، ۱۳(۲)، ۱۴۰-۱۴۹. <http://doi.org/10.22092/ijfrpr.2016.106021>
- بهرام‌سرمدت، بهرام؛ رضایان‌قیه‌باشی، احد؛ معینیان، امین؛ عباسی، افسانه (۱۴۰۰). الزامات محیط زیستی عدالت بین نسلی برای تحقق توسعه پایدار، نشریه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، ۹(۴).
- پورمعصوم، بهمن؛ فیاض، ایراندخت و بازرگان، سیمین (۱۳۹۶). شکل‌گیری سواد زیست‌محیطی کودکان براساس برنامه درسی راهبردی، برنامه ریزی چندبعدی و بسته یادگیری چندرسانه‌ای، فصلنامه علمی - پژوهشی تعلیم و تربیت، ۳۳(۱)، ۳۲-۹. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.10174133.1396.33.1.1.4>
- پورمند، حسنعلی؛ ذاکر صالحی، غلامرضا؛ افهمی، رضا؛ کریمی، ساغر (۱۴۰۱). چالش‌های تلفیق الگوی آموزش برای توسعه پایدار در آموزش عالی صنایع دستی، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۲۶(۲)، ۵۱-۲۷.
- حاضری، علی‌محمد؛ خلیلی، علی (۱۳۹۳). بررسی آموزش شهروندی در برنامه درسی آشکار نهاد آموزش رسمی ایران. فصلنامه جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، ۱۱(۳)، ۱۳۱-۱۴۹.
- حجازی، سید یوسف؛ کرمی دارابخانی، رویا؛ حسینی، سیدمحمود؛ رضایی، عبدالمطلب (۱۳۹۶). بررسی عوامل موثر بر رفتار زیست‌محیطی اعضای سازمان‌های مردم‌نهاد زیست محیطی استان تهران، مجله محیط‌شناسی، ۴۳(۱)، ۱۷-۳۰. <http://doi.org/10.22059/jes.2017.62057>
- حسین‌پور، آزاده؛ نجفی، جمال؛ میرزایی، منصور (۱۳۹۸). شناسایی و تحلیل مولفه‌های حفاظت از محیط زیست توسط مدارس با استفاده از تکنیک دلفی فازی، مطالعات علوم محیط زیست، ۴(۳)، ۱۷۶۸-۱۷۸۲.
- خواجوندی‌احمدی، عیسی (۱۴۰۱). تحلیلی بر نقش و جایگاه آموزش و پرورش در ارتقای سواد گردشگری، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۱۴(۱)، ۲۲۶-۲۴۷.
- خواجوی، احسان؛ سلطانی، اصغر؛ اسمی، کرامت (۱۳۹۸). بررسی تطبیقی آموزش محیط‌زیست در برنامه درسی دوره ابتدایی ایران و کشورهای منتخب، فصلنامه علمی آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار، ۸(۲)، ۹-۲۴.
- رحیمی، پوریا (۱۳۹۸). بررسی تاثیر حسابداری محیط زیست در حفاظت از محیط زیست ایران، اولین کنفرانس چالش‌های زیست‌محیطی با تاکید بر پسماندهای پلاستیکی، تهران.
- سبحانی، نوبخت؛ سعیدی‌فرد، فرانک؛ جنگی، حسن؛ جعفری، معصومه (۱۳۹۵). تحلیل شاخص‌ها و ابعاد توسعه پایدار محله‌ای در راستای ارتقای امنیت شهری (نمونه موردی: شهر شاهین‌دژ)، پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، ۴(۱۴)، ۵۱-۸۸.
- سروش، محمد (۱۳۸۶). مسئولیت حکومت اسلامی در آموزش و پرورش رسمی. دوفصلنامه تربیت اسلامی، ۳(۵)، ۵۵-۸۰.
- سوری، ابوذر؛ رشیدی، حمیدرضا (۱۳۹۷). نقش مدارس در توسعه گردشگری از منظر آموزش‌های اصولی (مورد پژوهی: دبیرستان‌های شهر لار ۹۰)، کنفرانس بین‌المللی نوآوری در مدیریت کسب و کار و اقتصاد، تهران.

-شبیبری، سیدمحمد؛ شمسی‌پاکیاده، سیده زهرا؛ ابراهیمی، هادی (۱۳۹۲). اثرات اجرای برنامه‌های آموزش زیست‌محیطی بر طبیعت‌گردی (مورد مطالعه: دانش‌آموزان مدارس لنگرود، برنامه ریزی و توسعه گردشگری، ۲(۷)، ۱۴۸-۱۶۲.

-شیرمحمدی، یزدان؛ جلالیان، سیداسحاق؛ عابدی، فرزانه؛ نصیری‌هندخاله، اسماعیل (۱۳۹۹). اثر سواد جغرافیایی گردشگری راهنمایان تور بر رضایتمندی گردشگران، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۲(۴)، ۱۲۱۷-۱۲۳۳.

-صالحی عمران، ابراهیم؛ پرهیزکار، لیلا؛ حاتمی‌فر، خدیجه (۱۳۹۶). بررسی جایگاه مولفه‌های اصلی آموزش محیط‌زیست در کتاب‌های درسی دوره ششم ابتدایی، فصلنامه علمی آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، ۲(۲)، ۸۹-۹۹. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.23223057.1395.5.2.7.4>

-صالحی، صادق (۱۳۹۰). رفتارهای زیست‌محیطی، دانش زیست‌محیطی و تحصیلات، فصلنامه علوم تربیتی، ۱۸(۲)، ۲۰۱-۲۲۶.

-ضیایی، محمود؛ سعیدی، علی اصغر؛ تراب احمدی، مژگان (۱۳۹۱). جایگاه گردشگری در نظام آموزش عالی ایران، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، ۷(۱۷)، ۶۱-۸۶. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.23223294.1391.7.17.3.5>

-طلیمی، ام‌کلثوم (۱۳۹۹). تاثیر دروس مرتبط با گردشگری در تمایل به سفرهای فرهنگی دانش‌آموزان (مورد مطالعه مدارس دخترانه مقطع ابتدایی منطقه ۶ تهران)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی گرایش برنامه‌ریزی توسعه گردشگری، پردیس تحصیلات تکمیلی خودگردان دانشگاه علامه طباطبائی.

-طییبی، علی؛ پرهیزگار، محمد مهدی؛ امینی، محمدتقی؛ شیرمحمدی، یزدان (۱۴۰۰). طراحی و تبیین الگوی کسب و کارهای گردشگری با رویکرد توسعه پایدار. برنامه ریزی و توسعه گردشگری، ۱۰(۳۶)، ۲۱۹-۲۴۴. <http://doi.org/10.22080/jtpd.2021.19291.3329>

-علیزاده، هادی؛ فیروزی، محمدعلی؛ اجزاشکوهی، محمد؛ نقیبه‌رکنی، نرگس (۱۳۹۲). سنجش و ارزیابی شاخص‌های پایداری صنعت گردشگری در شهر اهواز، فصلنامه برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۱۷(۲)، ۱۷۲-۱۴۵. فرامرز، مرتضی (۱۳۹۰). آیا تاثیر اکوتوریسم سازگار با حفاظت از محیط‌زیست و پایداری مدیریت منابع طبیعی روشی مناسب می‌باشد؟ همایش منطقه‌ای عمران و بحران آب و انرژی، دانشگاه آزاد اسلامی مشکین شهر. فرجی‌راد، عبدالرضا؛ احسانی، افسانه (۱۳۹۰). بررسی تاثیر اقامتگاه‌های (خوشه‌سار بوم‌گردی) بر ارتقاء سطح زندگی جامعه محلی (با تأکید بر روستای گرمه و شیب‌دراز)، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، ۸(۳۰)، ۶۳-۷۸. فرهنگ‌مهند، مهناز؛ شکوهی‌فر، کاوه؛ سیارخلج، حامد (۱۳۹۳). بررسی عوامل اجتماعی موثر بر رفتارهای زیست محیطی (مورد مطالعه: شهروندان شهر یزد)، مطالعات جامعه‌شناختی شهری (مطالعات شهری)، ۴(۱۰)، ۱۰۹-۱۴۱.

-کاویانی، حسن؛ نصر، نسرين (۱۳۹۷). عوامل مؤثر بر اثربخشی آموزش محیط‌زیست در ایران؛ سنتز پژوهی یافته‌ها، فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۱۰(۴)، ۱۰۹-۱۴۱. <http://doi.org/10.22035/isih.2018.289>

-کریمی، داریوش؛ عنایتی، اشرف‌السادات (۱۳۹۱). آموزش برای توسعه پایدار، مدرسه پایدار، فصلنامه علمی آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، ۱۱(۱)، ۵۹-۷۴. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.23223057.1391.1.1.7.4>

-محمدی پویا، فرامرز (۱۳۹۷). اولویت‌بندی فلسفه‌های آموزشی، ایدئولوژی برنامه درسی و روش‌های تدریس اساتید علوم پزشکی، مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، ۱۳(۳)، ۲۱۷-۲۲۸. <http://doi.org/10.18502/jmed.v13i3.337>.

-مختاری ملک‌آبادی، رضا؛ عبداللهی، عظیمه‌السادات؛ صادقی، حمیدرضا (۱۳۹۳). تحلیل و بازشناسی رفتارهای زیست محیطی شهری (مطالعه موردی: شهر اصفهان، سال ۱۳۹۱)، فصلنامه علمی و پژوهشی پژوهش و برنامه ریزی شهری، ۵(۱۸)، ۲۰-۱. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.22285229.1393.5.18.1.2>.

-ملکی، سعید؛ سعیدی، جعفر (۱۳۹۵). بررسی ابعاد زیست‌محیطی و جایگاه محیط‌زیست شهری در برنامه‌های توسعه ایران، مطالعات مدیریت شهری، ۸(۲۷)، ۶۹-۸۹.

-منطقی، مرتضی، (۱۳۸۴). بررسی نوآوری‌های آموزشی در مدارس ایران، نشریه نوآوری‌های آموزشی، ۴(۲)، ۳۵-۵۷.

-مهدی پورمیر، راضیه؛ صالحی‌عمران، ابراهیم؛ صالحی، صادق؛ عابدینی‌بلترک، میمنت (۱۳۹۸). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی پایه ششم ابتدایی بر مبنای مؤلفه‌های آموزش گردشگری، برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۸(۲۹)، ۱-۱۹.

-میرفردی، اصغر؛ سلامتیان، درنا (۱۴۰۰). بررسی رابطه هویت ملی و رفتار محیط‌زیستی در بین دانشجویان رشته‌های علوم انسانی دانشگاه شیراز، فصلنامه مطالعات ملی، ۲۲(۸۸)، ۱۳۷-۱۵۹. <http://doi.org/10.22034/rjnsq.2021.291126.1294>

-نرگسی، شهین؛ بابکی، روح‌اله؛ عفتی، مهناز (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین گردشگری، رشداقتصادی و توسعه مالی در ایران (۱۳۹۵-۱۳۶۸)، فصلنامه اقتصاد مالی، ۱۲(۴۴)، ۴۱-۶۸.

-نوری، یوسف (۱۳۹۹). مدل سواد گردشگری در برنامه درسی دانش‌آموزان دوره ابتدایی، رساله دکتری رشته مدیریت گرایش گردشگری، دانشگاه علامه طباطبایی.

-ویسی، هادی (۱۳۹۶). بررسی سیاست‌گذاری صنعت گردشگری در قوانین بالادستی جمهوری اسلامی ایران. مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۷(۲۵)، ۹۳-۱۱۲.

-Adhami, A., & Akbarzadeh, E. (2011). Investigating the cultural factors affecting the preservation of the environment in Tehran (case study of areas 5 and 18 of Tehran), *Sociology Specialized Journal*, 1(1), 37-62. [In Persian]

-Ahmadi Moghadam, A., Soleimanpour omran, M., & Esmaili Shad, B. (2021). Green Curriculum Education Plan in the Iranian Education System: A Qualitative Research. *Environmental Education and Sustainable Development*, 9(4), 61-72. <http://doi.org/10.30473/ee.2021.54983.2263>. [In Persian]

-Ahmadian, D., & Hagigatian, M. (2016). Sociological analysis of the role of cultural factors on the studied urban environmental behaviors (Kermanshah citizens), *Urban Sociological Study*, 6(18), 51-76. [In Persian]

-Ahmadvand, M., Ahmadi, P., & Samadi, P. (2020). A Comparison of the Level of Awareness of Parents, Students and Primary Teachers on the Environmental

Dimension of Sustainable Development. *Environmental Education and Sustainable Development*, 8(2), 99-120. <http://doi.org/10.30473/ee.2020.6566>. [In Persian]

- Alizadeh, H., Firouzi, M. A., Shokohi, M., & Naqibirokni, N. (2013). Measuring and evaluating sustainability indicators of tourism industry in Ahvaz city, *Space Planning and Design Quarterly*, 17(2), 145-172. [In Persian]
- Asadzadeh, S., Seif Naraghi, M., Naderi, E., & Ahghar, G. (2020). Designing a Curriculum Model for Extracurricular Activities for Elementary School Students with Emphasis on Environmental Education. *Environmental Education and Sustainable Development*, 8(3), 9-20. <http://doi.org/10.30473/ee.2020.6760>. [In Persian]
- Azadkhani, P., Sadatnejad, M., & Sharafkhani, J. (2018). Survey of environmental education and environmental protection behaviors of girls' high school students in Ilam city, *Human and Environment Quarterly*, 16(1), 139-153. [In Persian]
- Azani, M., & Torabi, H. (2014). Inclusive education (education for all). National conference of primary education. [In Persian]
- Bahram Sarmast, B., Rezayan Qiyebashi, A., Moinian, A., & Abbasi, A. (2021). Environmental requirements of intergenerational justice to achieve sustainable development, *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 9(4). [In Persian]
- Chang, K. T., Huang, C. C., & Tsaor, S. H. (2019). Tourist geographic literacy and its consequences. *Tourism Management Perspectives*, 29, 131-140.
- Cuffy, V. V., Airey, D., & Papageorgiou, G. C. (2017). Lifelong learning for tourism. *Annals of Tourism Research*, 39(3), 1402-1424.
- Esteghlal, A., & Fallahzadeh, Z. (2016). Introduction of the tourism industry and its role in the development of Iranian culture, the first annual congress of the Iranian Society of Engineers, Shiraz, 108-119. [In Persian]
- Farahmand, M., Shokohifar, K., & Saiarkhalaj, H. (2014). Investigating social factors affecting environmental behaviors (case study: citizens of Yazd city), *Urban Sociological Studies (Urban Studies)*, 4(10), 109-141. [In Persian]
- Faraji Rad, A., & Ehsani, A. (2011). The effect of local residences (SAR Ecotourism cluster) on improving the living standards of the local community (village, with an emphasis on "hot" and "long slope"), *Quarterly geographical territory*, 8(30), 63-78. [In Persian].
- Faramarz, M. (2011). Whether the impact of ecotourism is compatible with conservation and sustainable management of natural resources is a good way?

The regional conference of civil engineering and water and energy crisis, Islamic Azad University Meshkinshahr. [In Persian].

- Hajian, M., & Kashani, S. J. (2021). Evolution of the concept of sustainability. From Brundtland Report to sustainable development goals. In Sustainable resource management (pp. 1-24). Elsevier.
- Hazeri, A. M., & khalili, A. (2014). The Representation of Citizenship in the School-textbooks of Education Institution of Iran. *Sociology of Social Institutions*, 1(3), 131-149. [In Persian]
- Hejazi, S. Y., Karami Darabkhani, R., Hosseini, S. M., & Rezaei, A. (2017). Investigating the effective factors on environmental behavior of environmental NGOs members in Tehran Province. *Journal of Environmental Studies*, 43(1), 17-30. <http://doi.org/10.22059/jes.2017.62057>. [In Persian]
- Hollweg, K. S., Taylor, J. R., Bybee, R. W., Marcinkowski, T. J., McBeth, W. C., & Zoido, P. (2019). Developing a framework for assessing environmental literacy. Washington, DC: North American Association for Environmental Education, 122.
- Hosseinpour, A., Najafi, J., & Mirzaee, M. (2019). Identification and analysis of environmental protection components by schools using fuzzy Delphi technique. *Journal of Environmental Science Studies*, 4(3), 1768-1782. [In Persian]
- Ildoromi, A., Ghasemi, F., & Bahmani, N. (2016). Investigation the role of Socio-Economic factors on the degradation of Zagros forests (Kakareza Lorestan). *Iranian Journal of Forest and Range Protection Research*, 13(2), 140-149. <http://doi.org/10.22092/ijfrpr.2016.106021>. [In Persian]
- Karimi, D., & Enayati, A. (2012). Education for Sustainable Development, Sustainable School. *Journals of Environmental Education and Sustainable Development*, 1(1), 59-74. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.23223057.1391.1.1.7.4>. [In Persian]
- Kaviani, H., & Nasr, N. (2018). Factors Affecting the Effectiveness of Environmental Education in Iran; A Research Synthesis of Findings. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 10(4), 109-141. <http://doi.org/10.22035/isih.2018.289>. [In Persian]
- Khajevandiahmadi, I. (2022). An analysis of the role and place of education in promoting tourism literacy, *Iranian Journal of Social Development Studies*, 14(1), 226-247. <http://doi.org/10.30495/jisds.2022.65844.11687>. [In Persian]
- Khajouie, E., Soltani, A., & Esmi, K. (2020). A Comparative Study of Environmental Education in Iran's Primary Schools Curriculum and Selected Countries. *Environmental Education and Sustainable Development*, 8(2), 9-24. <http://doi.org/10.30473/ee.2020.6561>. [In Persian]
- Knoll, M. A., & Houts, C. R. (2012). The financial knowledge scale: An application of item response theory to the assessment of financial literacy. *Journal of consumer affairs*, 46(3), 381-410.
- Koç, H., Karacabey, F. A., & Demir Yurtseven, E. (2023). Developing a scale for tourism literacy: validity and reliability study. *Current Issues in Tourism*, 27(21), 3514-3528.

- Kumar, R., Kumar, A., & Singh, H. (2022). Virtual and Augmented Reality Technologies to Enhance Tourists' Knowledge of Rural Tourism Destinations. *Mathematical Statistician and Engineering Applications*, 71(4), 8941-8957.
- Kurudayıoğlu, M., & Tüzel, A. G. M. S. (2010). 21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 28, 283-298.
- Machado Toffolo, M., Simoncini, G. A., Marchini, C., Meschini, M., Caroselli, E., Franzellitti, S., ... & Goffredo, S. (2022). Long-term effects of an informal education program on tourist environmental perception. *Frontiers in Marine Science*, 9, 830085. <https://doi.org/10.3389/fmars.2022.830085>
- Maleki, S., & Saeedi, J. (2016). Investigating environmental dimensions and the place of urban environment in Iran's development plans, *Urban Management Studies*, 8(27), 69-89. [In Persian]
- Manteghi, M. (2005). Investigating educational innovations in Iranian schools. *Journal of Educational Innovations*, 4(2), 35-57. [In Persian]
- Mcbride, B. (2011). Essential elements of ecological literacy and the pathways to achieve it: Perspectives of ecologists. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, The University of Montana, Missoula.
- Mehdipour, R., Salehi Omran, E., Salehi, S., & Abedini Baltork, M. (2019). Analysis of content of 6th grade elementary textbooks based on the components of tourism education. *Journal of Tourism Planning and Development*, 8(29), 1-19. <http://doi.org/10.22080/jtpd.2019.13761.2805>. [In Persian]
- Mínguez, C., Martínez-Hernández, C., & Yubero, C. (2021). Higher education and the sustainable tourism pedagogy: Are tourism students ready to lead change in the post pandemic era?. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 29, 100329.
- Mirfardi, A., & Salamatian, D. (2021). Investigating the Relationship between National Identity and Environmental Behavior among Humanities Students in Shiraz University, *National Studies Journal*, 22(88), 137-159. <http://doi.org/10.22034/rjnsq.2021.291126.1294>. [In Persian]
- Mohammadi Pouya, F., (2018). Prioritizing educational philosophies, curriculum ideology and teaching methods of medical sciences professors. *13(3)*, 217-228. <http://doi.org/10.18502/jmed.v13i3.337>. [In Persian]
- Mokhtari Malekabadi, R., Abdollahi, A., & Sadeghi, H. (2014). Analysis and recognition of urban environmental behaviors (case study: Esfahan city, 2013). *Scientific and Research Quarterly of Research and Urban Planning*, 5(18), 1-20. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.22285229.1393.5.18.1.2>. [In Persian]
- Nargesi, S., Babaki, R., & Effati, M. (2018). Investigating the relationship between tourism, economic growth and financial development in Iran (1368-1395), *Financial Economics Quarterly*, 12(44), 41-68. [In Persian]
- Nhlapo, M., Moreeng, B., & Malebese, M. (2019). Challenges facing implementation of an integrated tourism curriculum: The experiences of teachers in Lesotho. *Journal of Education and Practice*, 10(5), 92-101.
- Nouri, Y. (2020). The model of tourism literacy in the curriculum of primary school students, doctoral dissertation in the field of tourism management, Allameh Tabatabai University. [In Persian]

- Pearce, P. L., & Foster, F. (2007). A "university of travel": Backpacker learning. *Tourism management*, 28(5), 1285-1298. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2006.11.009>
- Poorma'soom, B., Fayyaz, I., & Bazargan, S. (2017). The Formation of Environmental Literacy Based on a Multidimensional and Multimedia Curricular Perspective, *Journal of Education*, 33 (1), 9-32. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.10174133.1396.33.1.1.4>. [In Persian]
- Pourmand, H., Zakersalehi, G., Afhami, R., & Karimi, S. (2023). Challenges of integration of education for sustainable development in Handcrafts higher education. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 26(2), 27-51. [In Persian]
- Prabawani, B., Hanika, I. M., Pradhanawati, A., & Budiarmo, A. (2017). Primary schools eco-friendly education in the frame of education for sustainable development. *International Journal of Environmental and Science Education*, 12(4), 607-616.
- Rahimi, P. (2019). Investigating the impact of environmental accounting on environmental protection in Iran, the first conference on environmental challenges with an emphasis on plastic waste, Tehran. [In Persian]
- Salehi Omran, E., Parhizkar, L., & Hatamifar, K. (2017). Investigating the Position of Main Components of Environment Teaching in the Text Books of the Sixth Grade Schools in Iran. *Journals of Environmental Education and Sustainable Development*, 5(2), 89-99. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.23223057.1395.5.2.7.4>. [In Persian]
- Salehi, S. (2012). Environmental Behavior and Education. *Journal of Educational Sciences*, 18(2), 201-226. [In Persian]
- Seyitoğlu, F., Atsız, O., Kaya, F., & Taş, S. (2022). The two-way perspective of tourism undergraduates towards (post-) viral world: The future of tourism, and vocational development and career. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 31, 100400.
- Shirmohammadi, Y., Jalaliyan, E., Abedi, F., & Nasiri, E. (2020). The Tourism Literacy Impact of Tour Guides on the Satisfaction of Tourists. *Human Geography Research*, 52(4), 1217-1233. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2019.280940.1007933>. [In Persian]
- Shobeiri, S. M. (2017). The Role of Social Networks on the Culture of the Teachers' Environmental Values and Beliefs: a case study of the telegram. *Environmental Education and Sustainable Development*, 6(2), 37-43.
- Shobeiri, S. M., Shamsi Papkiadeh, S. Z., & Ebrahimi, H. (2014). Effects of Environmental Education Programs on Tourism (Case Study: Langaroud School Students). *Journal of Tourism Planning and Development*, 2(7), 148-162. [In Persian]
- Sobhani, N., Saidi Fard, F., Jangi, H., & Jafari, M. (2016) Analysis of indicators and dimensions of sustainable neighborhood development in the direction of improving urban security (case example: Shahindej city), *Police Geography Research Journal*, 4(14), 51-88. [In Persian]
- Soroosh, M. (2008). Responsibility of Islamic government in formal education. *Journal of Islamic Education*, 3(5), 55-80. [In Persian]

- Sun, X., Qing, J., Shah, S. A. A., & Solangi, Y. A. (2023). Exploring the complex nexus between sustainable development and green tourism through advanced GMM analysis. *Sustainability*, 15(14), 10782. <https://doi.org/10.3390/>
- Suri, A., & Rashidi, H. (2017). The role of schools in the development of tourism from the perspective of basic education (case study: high schools of Shahrlar 90), international conference on innovation in business management and economics, Tehran. [In Persian]
- Talimi, U. (2020). The effect of tourism-related courses on students' desire for cultural trips (a case study of girls' elementary schools in the 6th district of Tehran), master's thesis in tourism management, tourism development planning, Allameh Tabatabai University Autonomous Postgraduate Education Campus. [In Persian]
- Tayebi, A., Parhizghar, M., Amini, M. T., & Shirmohammadi, Y. (2021). Designing and explaining the model of tourism businesses with a sustainable development approach. *Journal of Tourism Planning and Development*, 10(36), 219-244. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2021.19291.3329>. [In Persian]
- Tsaour, S. H., Yen, C. H., & Chen, C. L. (2010). Independent tourist knowledge and skills. *Annals of Tourism Research*, 37(4), 1035-1054.
- Van den Akker, J. J. H., Fasoglio, D., & Mulder, H. (2010). A curriculum perspective on plurilingual education. Strasbourg: Council of Europe.
- Veicy, H. (2018). The study of Tourism Industry in National Basic Laws of Islamic Republic of Iran. *Strategic Studies of public policy*, 7(25), 93-112. [In Persian]
- Wang, R., Wu, C., Wang, X., Xu, F., & Yuan, Q. (2023). E-Tourism information literacy and its role in driving tourist satisfaction with online travel information: A qualitative comparative analysis. *Journal of Travel Research*, 63(4), 904-922.
- Warmath, D., & Zimmerman, D. (2019). Financial literacy as more than knowledge: The development of a formative scale through the lens of Bloom's domains of knowledge. *Journal of Consumer Affairs*, 53(4), 1602-1629.
- Welde, A. M., Bernes, K. B., Gunn, T. M., & Ross, S. A. (2016). Career education at the elementary school level: Student and intern teacher perspectives. *Journal of Career Development*, 43(5), 426-446.
- Wells, M. P. (1997). *Economic perspectives on nature tourism, conservation and development* (Vol. 55). Washington, DC: Environment Department, World Bank.
- Xing, H. (2013). Perception of Green Hotels among Tourists in Hong Kong. Unpublished master's thesis). Hong Kong Baptist University. <http://doi.org/10.1080/15332969.2013.827069>.
- Xu, J., Tavitiyaman, P., Kim, H. J., & Lo, S. K. J. (2022). Hospitality and tourism higher education in the post-COVID era: Is it time to change?. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 34(4), 278-290.
- Yarnell, Adam, 2012, *Greening America first resort*, A thesis Brown University, USA.

- Zahro', A., Maulani Wisesa, A., Ristya Rini, D., & Ambarwati, A. (2022). The Empowerment of Pokdarwis (Tourism-Literate Group) at the Dinoyo Ceramic Village in Malang through Virtual Tourism Development, *Jurnal Graha Pengabdian*, 4(4), 370-379.
- Ziai, M., Saeedi, A. A., & Torab Ahmadi, M. (2012). Exploring the state of tourism in Iran's higher. *Tourism Management Studies*, 7(17), 61-86. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.23223294.1391.7.17.3.5>. [In Persian]

Developing a Model for Formal Tourism Literacy Education with a Sustainable Development Approach in the Tourism Sector within the Curriculum of Students.

Abstract

The objective of the present study is to propose a formal tourism literacy education model with a sustainable development approach within the curriculum of school students. This research falls under the category of qualitative studies and employs thematic analysis. The statistical population includes 20 experts and specialists in the field of tourism as well as university faculty members, who were selected through a snowball sampling method until theoretical saturation was achieved. Semi-structured interviews were conducted with these participants. To enrich the study, interviews were conducted with individuals possessing substantial knowledge and experience in this area. Data collection continued until saturation was reached, and subsequently, the text of the interviews was coded and analyzed, leading to data classification and synthesis. The MAXQDA software was used for data analysis. The validity and reliability of the study were assessed based on credibility, member checking, and triangulation of data sources, negative case analysis, and transferability. A total of 333 features and concepts were initially extracted. Through iterative review and refinement, these concepts were reduced and categorized based on similarities and conceptual commonalities. Ultimately, 96 indicators were identified based on their shared conceptual themes. These indicators were then classified into 20 main categories: tourism education strategy, managerial factors, perception and insight, analytical skills, infrastructure, driving factors, cognitive goals (academic skills), attitudinal goals (personal development skills), skill-based goals (business skills), cultural and educational programs, challenges, knowledge (content), understanding the tourism industry, cultural attractions, teaching processes, learning processes, facilities and technology, social justice, and evaluation and assessment. These were further grouped into eight overarching categories: (1) facilitating factors, (2) intervening factors, (3) educational goals, (4) developmental goals, (5) tourism literacy, (6) formal education, (7) sustainable development, and (8) quality of life.

Key words: Education, Formal Education, Tourism Literacy, Tourism Components.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی